

INFORME FINAL DE RECERCA

Mecanismes de garantia del dret a la seguretat de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre d'allunyament de l'agressor

Àrea de Recerca i Innovació
Fundació Surt

Projecte de recerca finançat per la Subdirecció General de Memòria i Pau

Generalitat de Catalunya

Juliol 2011

Equip de recerca:

Mar Camarasa i Casals
Núria Francolí i Sanglas
Josefina Rubio Serrano
Anna Suarez Llobregat

Suport a la recerca:

Laura Sales Gutiérrez

INTRODUCCIÓ	4
I. MARC TEÒRIC	6
1. ELS DRETS DE LES DONES TAMBÉ SÓN DRETS HUMANS	6
1.1 ANDROCENTRISME I DRETS HUMANS. CRÍTICA FEMINISTA	6
1.2. DRETS HUMANS DE LES DONES	9
2. LA SEGURETAT DES D'UNA PERSPECTIVA FEMINISTA	11
2.1 DRET HUMÀ A LA SEGURETAT	11
2.2 MODEL TRADICIONAL DE SEGURETAT	13
2.3 MÉS ENLLÀ DE LA (IN)SEGURETAT OBJECTIVA	15
3. LA VIOLÈNCIA MASCLISTA: UNA VIOLACIÓ DELS DRETS HUMANS	17
3.1 QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA MASCLISTA?	17
3.2 EL PROCÉS DE SOCIALITZACIÓ SEXISTA I LA VIOLÈNCIA MASCLISTA	19
3.3 MODEL EXPLICATIU DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA: CERCLE O ESPIRAL DE LA VIOLÈNCIA	20
3.4 EFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA	22
3.5 VIOLÈNCIA MASCLISTA I SEGURETAT	24
4. MARC LEGISLATIU EN MATÈRIA DE SEGURETAT I VIOLÈNCIA MASCLISTA	24
4.1 MARC LEGAL ESPANYOL	24
4.2 MARC LEGAL CATALÀ	28
5. MESURES LEGALS DE PROTECCIÓ	29
5.1. ORDRE DE PROTECCIÓ COM A MESURA CAUTELAR	30
5.2 PENA ACCESSÒRIA D'ALLUNYAMENT	35
II. MARC METODOLÒGIC	38
III. INFORME TREBALL DE CAMP	40
1. ÀGATA: LA VIOLÈNCIA FA MOLTS ANYS QUE EXISTEIX	41
2. LUCÍA: DIJE, '¡YA NO AGUANTO MAS!', Y LO DENUNCIÉ	47
3. ADA: EL MIEDO ES EL MISMO PORQUE (LA ORDEN DE PROTECCIÓN) ES UN PAPEL	52
4. SOFÍA: ESTAR SEGURA ES ESTAR LEJOS DE ÉL	59
5. ALOMA: LES ESTRATÈGIES SÓN DE CADASCUNA	64
IV. CONCLUSIONS	69
V. PROPOSTES PER A LA MILLORA DE LA GARANTIA DEL DRET A LA SEGURETAT	72
BIBLIOGRAFIA	79
ANNEX: AVALUACIÓ DEL PROJECTE DE RECERCA	83

Les dones necessiten més llibertat i no més protecció.

Tamar Pitch

INTRODUCCIÓ

La violència contra les dones és una de les violacions de Drets Humans més present a la nostra societat. Aquesta violència, que s'exerceix contra les dones pel simple fet de ser-ho, suposa la violació de diversos Drets Humans: el dret a la vida, a la integritat física, a la llibertat o a la seguretat, entre d'altres. Tot i que en els darrers anys s'han produït diversos avenços polítics, legals i socials per tal de combatre aquest fenomen, l'alta incidència de la violència masclista que avui en dia encara hi ha al món i a la nostra societat obliga a continuar treballant per a conèixer-lo millor i per a oferir mecanismes per tal que les dones que el pateixen puguin recuperar-se i viure amb garanties una vida lliure, segura i sense violència.

L'informe¹ d'investigació que es presenta a continuació és el resultat de 10 mesos de recerca durant els quals s'ha treballat per donar resposta al següent objectiu: millorar el coneixement sobre els mecanismes de garantia del dret a la seguretat de les dones que han patit violència masclista i disposen d'una mesura de protecció, i analitzar la seva eficàcia des de la pròpia experiència de les dones.

D'altra banda, la recerca també vol donar resposta als següents objectius específics:

- Estudiar quina és la percepció subjectiva que tenen les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre d'allunyament de l'agressor, en relació a la seva seguretat.
- Analitzar i avaluar l'eficàcia de les mesures d'intervenció que garanteixen el dret a la seguretat objectiva de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre d'allunyament de l'agressor.
- Comprovar si els instruments legislatius i les polítiques de seguretat existents en relació a les ordres d'allunyament en situacions de violència masclista incorporen la perspectiva de gènere, són coherents amb les experiències i vivències de les dones i garanteixen el dret a viure sense por i sense violències.
- Plantejar mesures d'intervenció per augmentar l'eficàcia dels mecanismes de garantia del dret a la seguretat i, finalment, augmentar la sensació de seguretat de les dones.

¹ Quan al llarg de l'informe es parla en femení genèric és perquè es fa referències a persones humanes, per exemple quan s'escriu "les professionals" s'entén que es parla de "les persones professionals".

Per tal d'aconseguir aquest objectiu s'han estudiat les percepcions subjectives de seguretat de les dones vers a les mesures legals de garantia de la seguretat que existeixen en relació a la violència masclista. A més, s'han analitzat els textos legislatius que regulen aquestes mesures per tal de comprovar si aquests responen a les necessitats de les dones i si, efectivament, garanteixen el dret a la seguretat d'aquestes. Finalment, davant la detecció de necessitats no cobertes, de desajustos en l'aplicació de la legislació i, per tant, de la no garantia absoluta del dret a la seguretat de les dones, s'han plantejat un seguit de propostes. Aquestes tenen objectiu contribuir a millorar l'eficàcia de les mesures de protecció i, d'aquesta manera, millorar la seguretat objectiva i subjectiva de les dones.

La recerca parteix d'un posicionament teòric i polític feminista segons el qual, i tal i com expressa Maria Naredo (2010), la discriminació i subordinació de les dones fa que aquestes vegin minvades les seves oportunitats d'accés i de gaudi dels Drets Humans. En aquest sentit, tal com s'apuntava a l'inici, la violència masclista constitueix la violació dels Drets Humans més habitual i quotidiana a la qual s'afronten les dones i la societat en general. Aquesta violència, entre d'altres, impedeix el gaudi del dret a la seguretat. Una seguretat que va més enllà de la concepció tradicional patriarcal del terme (seguretat com a "bé objectiu" viscut i percebut de forma homogènia per tota la ciutadania) i de la qual se'n té en compte la dimensió subjectiva. Davant aquesta realitat bidimensional de la seguretat, es va plantejar l'interès, la motivació i les ganes de conèixer com mecanismes objectius de garantia de la seguretat eren o no eficaços en la garantia de la seguretat tan objectiva com subjectiva de les dones.

I MARC TEÒRIC

El marc teòric que es presenta a continuació segueix la següent estructura. L'apartat 1 "Els drets de les dones també són Drets Humans" tracta sobre l'androcentrisme present a la Declaració dels Drets Humans i sobre els Drets Humans de les dones. L'apartat 2 "La seguretat des d'una perspectiva feminista" està dedicada al dret humà a la seguretat, al model tradicional de seguretat i a la conceptualització de la seguretat subjectiva. A l'apartat 3 "La violència masclista: una violació dels Drets Humans" es defineix què és la violència masclista, s'exposa un model explicatiu del fenomen, es descriuen els efectes de la violència sobre la vida de les dones i es planteja la relació existent entre inseguretat i violència masclista. L'apartat 4 "Marc legislatiu en matèria de seguretat i violència masclista" fa un breu repàs a la legislació existent a l'estat Espanyol i a Catalunya en aquests dos àmbits. L'apartat 5 "Mesures legals de protecció" descriu què són les ordres de protecció com a mesures cautelars i les penes accessòries d'allunyament, i es mostren algunes dades estadístiques sobre aquestes mesures.

1. ELS DRETS DE LES DONES TAMBÉ SÓN DRETS HUMANS

1.1 ANDROCENTRISME I DRETS HUMANS. CRÍTICA FEMINISTA

L'any 1948, l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la Declaració Universal dels Drets Humans, uns drets fonamentals que tota persona humana té pel fet de ser-ho. Els Drets Humans tenen com a punt de partida els principis de dignitat, llibertat i igualtat de totes les persones. Són drets que tenen totes les persones davant l'Estat, el qual ha de vetllar perquè es respectin i es garanteixin. Els Drets Humans són (Aedo et al, 2006):

- **Universals:** tota persona, a qualsevol lloc del món, té els mateixos Drets i, per tant, cap persona pot ser exclosa o discriminada del gaudi d'aquests Drets. En nom d'aquesta universalitat, el moviment feminista ha demanat que la *humanitat de les dones* també sigui reconeguda i que, per tant, es reconegui que elles també són portadores de Drets Humans.
- **Inalienables i no negociables:** els Drets Humans són inherents a la dignitat humana i, per tant, no s'hi pot renunciar ni ningú pot apropiarse dels drets d'una altra persona. Els Drets Humans són béns que pertanyen, de manera absoluta, a cada persona humana i cap autoritat pot negociar-los.

- **Indivisibles, interdependents i interrelacionats:** tots els Drets Humans (civils, polítics, social, culturals i econòmics) són igualment importants i necessaris per a la dignitat i vida humana, i no es poden establir jerarquies entre ells. La satisfacció d'un dret facilita i garanteix l'assoliment dels altres drets. De la mateixa manera, la negació d'un dret afecta negativament als altres drets. Així, per exemple, en una situació de violència masclista es nega el dret de les dones a una vida lliure de violència, es viola el seu dret a la dignitat, i el seu dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat.
- **Inviolables:** Ningú pot atemptar, lesionar o destruir els Drets Humans. Les persones i els governs han de regir-se pel respecte als Drets Humans; les lleis i polítiques dictades no poden ser contràries a aquests
- **Obligatori:** Els Drets Humans imposen l'obligació a les persones i als Estats a respectar-los i garantir-los.
- **Irreversibles i progressius:** La consagració de nous Drets Humans no exclou ni desestima la vigència dels Drets ja aconseguits.

La Declaració Universal dels Drets Humans de l'any 1948 defineix, en línies generals, els Drets Humans i simbolitza un posicionament mundial de respecte a la humanitat. Tanmateix, ja des dels anys setanta, des del pensament i moviment feminista, s'ha denunciat l'androcentrisme present a uns Drets Humans pretesament universals. Els Drets Humans són fruit d'un procés cultural i polític de falsa universalització, a través del qual la perspectiva hegemònica, en aquest cas masculina, es converteix en la única visió del món acceptada a través de la qual normes universals són formulades i executades. En aquest sentit, els Drets Humans tenen com a referent d'*universal* un subjecte que no és neutre, sinó que es tracta d'un home, blanc, propietari i heterosexual. D'aquesta manera, la resta de persones no incloses dins d'aquesta categoria, la meitat de la població en el cas de les dones, tenen un accés restringit o nul als Drets de la Declaració.

Si bé al llarg del text aprovat per l'Assemblea no hi ha referències específiques a les dones, l'article 2 de la Declaració afirma que "Qualsevol persona pot prevaler-se de tots els drets i de totes les llibertats que aquesta declaració proclama, sense cap distinció de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió pública o d'altra mena, d'origen nacional o social, de fortuna, de naixement o de qualsevol altra classe [...]" D'altra banda, si es llegeix la Declaració des de l'experiència de vida de les dones, la violència masclista, de la qual les dones són víctimes, constitueix una violació dels Drets Humans: l'article 5 afirma que "Cap persona no serà sotmesa a tortura ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants".

El problema sorgeix del fet que la Declaració dels Drets Humans no es va pensar ni redactar des d'un punt de vista de les dones i ni molt menys des d'una perspectiva feminista. El llenguatge utilitzat i el propi contingut de la Declaració deriva d'una tradició política liberal centrada en les activitats i necessitats dels homes a la vida pública. Els Drets Humans recollits al text responen als patrons de vida i experiències masculines, a les violacions i pors que patien els homes del moment i, per tant, no recullen ni les necessitats ni les experiències de les dones.

Existeixen bàsicament tres factors que expliquen el biaix de gènere que tenyeix els Drets Humans:

a) Focus sobre drets polítics i civils

Els homes occidentals protagonistes de les primeres mobilitzacions a favor del Drets Humans i autors de la Declaració temien la violació dels seus drets polítics (per exemple, dret a vot) i civils (integritat física i seguretat, llibertat d'expressió, entre d'altres) a l'esfera pública i en un context relacional individu - Estat. No temien violacions a l'esfera privada perquè n'eren els amos, en tenien el domini. En aquest sentit, els Drets Humans centren la seva atenció a la garantia de drets civils i polítics a l'esfera pública. Tanmateix, la majoria de les violacions dels drets de les dones són part d'un entramat socioeconòmic i cultural complex i els abusos no poden ser definits únicament des d'un punt de vista polític o causat per l'acció dels estats. Les violacions dels Drets Humans són inseparables de les estructures socials i econòmiques que creen i perpetuen les injustícies. Focalitzar l'atenció en drets polítics i civils suposa un fracàs en relació a la identificació i abordatge de desigualtats que sorgeixen de desigualtats estructurals i d'altres mecanismes d'opressió de les dones existents en el sí de la societat patriarcal i que s'expressen tant a l'esfera pública com a l'esfera privada.

D'altra banda, la prioritització de drets civils i polítics fa que es privilegiïn drets relacionats amb la propietat privada i la generació de benefici, en detriment de drets relacionats amb el desenvolupament, la salut i el benestar de les persones.

b). Dicotomia públic/privat

La dicotomia esfera pública/esfera privada ha estat intensament utilitzada, d'una banda, per justificar la discriminació i la subordinació de les dones i, de l'altra, per no considerar les violacions dels drets de les dones que es produeixen en el sí de l'espai privat com vulneracions dels Drets Humans. La divisió s'arrela en la idea de limitar les competències d'actuació dels governs dels Estats. Així, en el moment de definició i reconeixement dels Drets Humans, es pretenia que només allò públic fos subjecte de regulació estatal i de cobertura dels Drets Humans, mentre que les relacions abusives de poder que sorgien, i continuen

sorgint, a l'esfera privada quedaven exemptes de normativa estatal i gaudien d'impunitat. D'aquesta manera, s'han ocultat els abusos de poder i les violacions de Drets Humans que es produeixen a l'esfera privada.

D'altra banda, la dicotomia espai públic/espai privat augmenta les dificultats de les dones per accedir als Drets Humans. El no reconeixement dels Drets Humans de les dones a l'espai privat ha tingut, i continua tenint, implicacions negatives pels Drets Humans de les dones a l'espai públic, ja que les privacions a l'espai privat condicionen les possibilitats d'actuació i participació a l'esfera pública. És important, doncs, conceptualitzar la garantia dels drets en un *continuum* entre l'esfera pública i l'esfera privada.

c) Individualisme.

Una de les principals crítiques feministes que s'ha fet als Drets Humans és l'assumpció de que el subjecte polític i portador de drets és un individu autònom i independent. Aquesta visió ignora la importància de les relacions interpersonals i la naturalesa social que amplia i constreny la dignitat humana. Així doncs, la definició dels Drets Humans hauria de considerar, d'una banda, la dimensió relacional i col·lectiva de les persones; és a dir, tenir en compte les relacions interpersonals que es donen entre les persones, entre dones i homes, les quals són necessàries per entendre la desigualtat sexual en relació a l'accés que tenen unes i altres als Drets Humans. I, d'altra banda, hauria de partir de la perspectiva de gènere per tal de reconèixer les diferències en la socialització entres homes i dones i la influència dels rols relacionals de gènere en les experiències de vida i en el gaudi dels Drets Humans.

1.2. DRETS HUMANS DE LES DONES

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, el concepte mateix de Drets Humans porta associat la seva aplicació universal i, per tant, les dones haurien de tenir tots els drets reconeguts en els instruments universals en igualtat real amb els homes. En aquest sentit, semblaria innecessari parlar de Drets Humans de les dones. Tanmateix, com ja és conegut, el reconeixement formal de la igualtat de drets és insuficient per garantir el gaudi efectiu dels mateixos drets per part d'homes i dones, ja que existeix una bretxa important entre el reconeixement jurídic (igualtat formal) i la possibilitat real de gaudir-ne (igualtat real).

El concepte de Drets Humans de les dones pot semblar de sentit comú, però en realitat és una noció revolucionària amb un gran potencial transformador de la realitat. La perspectiva dels Drets Humans de les dones proporciona eines per definir, analitzar i articular les experiències de violència, degradació i marginalitat de les dones. La idea de Drets Humans de les dones proporciona un marc d'anàlisi i d'acció comú pel desenvolupament de diverses estratègies pel canvi social. Aquesta perspectiva obre la porta a

poder exigir el dret a viure una vida sense violència ni discriminacions, el dret a viure en un sistema social en el qual no existeixin relacions desiguals de poder basades en el gènere, ni tampoc pràctiques basades en conceptes d'inferioritat i subordinació entre els sexes. La perspectiva dels Drets Humans de les dones permet exigir, també, un dret a la seguretat no androcèntric.

Des de finals dels anys setanta el moviment i pensament feminista, juntament amb diverses institucions internacionals, han portat a terme diverses iniciatives que han proporcionat instruments pel reconeixement i la defensa dels Drets Humans de les dones.

L'any 1979, l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la Convenció per a l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW). La CEDAW és un tractat internacional que obliga als estats signants a prendre les mesures necessàries per a assegurar l'efectiva protecció de les dones contra totes les formes de discriminació basades en el sexe. La CEDAW és un tractat internacional que forma part del sistema de Drets Humans de Nacions Unides. Seguint l'article 1 de la CEDAW, l'expressió discriminació contra les dones denota "tota distinció, exclusió o restricció basada en el sexe que tingui per objecte o per resultat menyscabar o anul·lar el reconeixement, el gaudi o l'exercici per les dones, independentment del seu estat civil, sobre la base de la igualtat de l'home i la dona, els Drets Humans i les llibertats fonamentals en l'esfera política, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera". La CEDAW és el tractat internacional sobre Drets Humans més ratificat, amb el suport de 186 estats. Tanmateix, és també el tractat sobre Drets Humans sobre el qual els estats sotassignants han fet més reserves, identificant elements particulars del text als quals no volen adherir-se. Aquest és un fet suficientment representatiu de quin és el pes i la voluntat política vers la defensa i la protecció dels Drets Humans de les dones.

El reconeixement oficial de que els Drets Humans són també drets de les dones no va tenir lloc fins l'any 1993 a la Conferència de les Nacions Unides sobre Drets Humans a Viena. Aquest reconeixement va suposar un avanç important ja que va implicar el reconeixement de la invisibilitat històrica de les dones i va permetre la reafirmació de que les dones són persones humanes mereixedores de tots els Drets Humans atorgats als homes des de 1948. A més, l'any 1993 es va reconèixer la violència masclista com una violació dels Drets Humans.

El reconeixement de les dones com a titulars de Drets Humans inherents va més enllà de la identificació i satisfacció de necessitats bàsiques i específiques de les dones. En aquest sentit, el reconeixement de que els Drets Humans són també els Drets Humans de les dones no respon únicament a la satisfacció de les necessitats de les dones, sinó la realització dels seus drets. Es tracta d'una distinció essencial, ja que els drets impliquen obligacions, les necessitats no. Parlar de drets implica parlar de qui té responsabilitats

en relació a aquests drets. D'aquesta manera, la dicotomia públic/privat es dilueix: si els drets de les dones són Drets Humans i l'Estat n'ha de procurar l'accés, el gaudi i la garantia, la violència masclista i la seguretat de les dones es converteix en una qüestió pública. Tal i com ja anunciava Kate Millet a la dècada dels setanta, allò que fins ara s'havia considerat exclusivament quelcom personal, la violència patida en el sí de l'esfera privada, es converteix en quelcom polític.

El següent pas per al reconeixement dels Drets Humans de les dones es va produir l'any 1995 a Beijing, on es van reunir 189 caps d'Estat i de Govern i un gran nombre d'organitzacions feministes per participar a la IV Conferència Mundial de la Dona. Al finalitzar la Conferència es va aprovar per unanimitat la Plataforma d'Acció, la qual representa un punt d'inflexió en el compromís internacional cap a la igualtat de gènere, els Drets Humans i el desenvolupament sostenible. La Plataforma d'Acció de Beijing, tot i no ser un document vinculant, és un pla d'acció que abasta un conjunt molt ampli de qüestions en relació als Drets Humans de les dones i a la igualtat de gènere. La Plataforma d'acció defineix 12 esferes d'especial preocupació i estableix objectius estratègics i mesures que han d'adoptar els governs, la comunitat internacional, les organitzacions no governamentals i el sector privat per eliminar les discriminacions contra les dones. La Plataforma d'Acció de Beijing planteja el compromís de la comunitat internacional cap a una doble estratègia: d'una banda, treballar cap a l'empoderament de les dones, i de l'altra, introduir la transversalitat de gènere, és a dir, integrar la perspectiva de gènere en l'elaboració i l'execució de totes les polítiques i programes. Entre els 12 àmbits d'acció, n'hi ha un que fa referència a la violència contra les dones. La Plataforma defineix la violència contra les dones com "qualsevol acte de violència de gènere que pugui tenir com a resultat un dany o sofriment físic, sexual, o psicològic per a la dona, així com les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen a la vida pública com a la privada". La Plataforma afirma que la violència contra les dones és una violació dels Drets Humans de les dones, genera inseguretat i limita les possibilitats de desenvolupament de la vida de les dones. D'aquesta manera, la violència masclista es consagra internacionalment com a problema social estructural i adquireix una definició clara i concisa.

2. LA SEGURETAT DES D'UNA PERSPECTIVA FEMINISTA

2.1 DRET HUMÀ A LA SEGURETAT

La seguretat és un Dret Humà fonamental reconegut a l'article 3 de la Declaració Universal dels Drets Humans: "Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la persona". Tanmateix, tal i com

s'ha apuntat anteriorment, les dones han trobat i continuen trobant obstacles per accedir i gaudir dels Drets Humans, i el cas del dret a la seguretat no n'és una excepció.

La configuració dels Drets Humans de les dones, i en concret del dret a la seguretat, es va iniciar durant la primera meitat del segle XX. Durant aquest primer període, es creia que la lluita contra la discriminació de gènere només requeria que les dones poguessin gaudir dels drets dissenyats pel model liberal (del qual n'és un resultat la Declaració Universal dels Drets Humans). Així, durant aquests anys es va abordar la discriminació de les dones assegurant la igualtat formal entre els homes i les dones, i aplicant criteris pretesament neutres però realment inspirats en un referent masculí. En el cas de la seguretat, per exemple, es van implementar models de seguretat dissenyats per i per als homes que no incorporaven ni tenien en compte les especificitats de les experiències de seguretat i inseguretat de les dones ni tampoc les agressions i violències contra aquestes.

Més endavant es va comprovar el fracàs d'aquesta estratègia. Des del moviment i pensament feminista, es va visibilitzar el sexisme que impregna el dret, així com la necessitat de transformar les estructures jurídiques per abordar la discriminació de gènere. Actualment, garantir el dret a la seguretat a tota la població només es pot fer des del reconeixement de la desigualtat estructural de gènere i el reconeixement de l'existència de diferències entre dones i homes en relació a l'experiència i percepció de la (in)seguretat i la violència.

La seguretat es defineix com allò necessari per garantir el viure i el conviure amb tranquil·litat de les persones. Es tracta d'un dret interrelacionat amb el dret a la llibertat d'expressió, de decisió i de moviment. A més, i des d'una perspectiva de gènere, el dret a la seguretat també està íntimament lligat a la llibertat de les relacions personals, de manera especial a l'esfera privada. Així, tal i com apunta Marisa Fernández (2009)², i tenint en compte la gran incidència de la violència masclista a la societat actual, en la mesura que l'exercici de la llibertat depèn del grau de seguretat de les persones, el dret de les dones a viure lliures de violències és un dret qüestionat de forma constant tant a l'esfera pública com també a l'esfera privada.

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, la seguretat és un Dret Humà fonamental inherent a la qualitat de persona. Sense seguretat no es disposa de les possibilitats ni la confiança existencial per exercir la llibertat. El dret a viure amb seguretat està directament relacionat amb el dret a la vida, el dret a l'existència i a la pervivència. La seguretat és el benestar, la llibertat, la plenitud de drets i les possibilitats d'accedir a un projecte de vida propi lliure de violències. La seguretat de les dones és una realitat

² A la *Revista Catalana de Seguretat Pública*.

centrada en les seves capacitats, en les seves percepcions i vivències, i en les seves possibilitats per accedir i desenvolupar un espai de vida propi. Viure amb seguretat és viure sense violències. Així, la garantia del dret a la seguretat de les dones passa pel gaudi d'una vida lliure de violència masclista. La seguretat de les dones és un dret de ciutadania, és la llibertat de viure sense por i sense violències.

Si la seguretat és la situació política i social en què les persones tenen legalment i efectivament garantits tots els Drets Humans, la inseguretat ha de ser entesa com aquelles situacions en què certs factors polítics, socials, econòmics i/o culturals vulneren i retallen d'alguna manera el principi d'autonomia, és a dir, impedeixen que les persones puguin determinar les seves condicions de vida (Saim, 2000). Segons Indrani Sen Gupta (2008), totes les formes d'inseguretat humana tenen un biaix de gènere. És a dir, les dones i els homes tenen experiències, vivències i percepcions de la (in)seguretat diferenciades i desiguals. I les vivències objectives i subjectives d'inseguretat de les dones i dels homes són fruit d'un procés de socialització sexista que manté i reproduceix mites i estereotips entorn la seguretat de les dones.

2.2 MODEL TRADICIONAL DE SEGURETAT

Tradicionalment, el dret a la seguretat ha estat considerat un "bé objectiu", viscut i percebut de forma homogènia pel conjunt de la ciutadania. L'enfocament ordinari de la seguretat pública ciutadana s'assenta sobre les següents premisses:

a). La persona subjecte de protecció s'ha configurat entorn un *ciutadà tipus* que pretén ser universal i neutre, però que en realitat respon a les característiques i necessitats d'un home blanc propietari heterosexual. Així, no existeix un concepte/subjecte de seguretat neutre. Les experiències vitals, la subjectivitat i la socialització diferenciada entre homes i dones fa que la vivència de la seguretat, allò que és perillós o segur, l'experiència de la por o la sensació d'inseguretat, siguin substancialment diferents per unes i per altres. I que, per tant, les necessitats de seguretat d'un ciutadà pretesament universal, però realment masculí, no responen a les demandes de la resta de la societat i, per tant, tampoc a les de les dones.

b). S'ha posat especial èmfasi en la diferenciació i separació de dos àmbits de la vida quotidiana: l'espai privat, referent d'espai segur, i l'espai públic, referent d'espai perillós. La crítica feminista respon a aquesta premissa assenyalant el fet que les vulneracions del Drets Humans de les dones es donen de forma majoritària a l'espai privat i per part d'un home conegut. Clar exemple d'aquesta vulneració és la violència masclista en l'àmbit de la parella. En aquest sentit, el pensament i el moviment feminista

subratlla la importància de considerar les fonts objectives d'inseguretat que afecten a la vida de les dones com un continu entre la vida social i la vida familiar.

En aquesta mateixa línia, Maria Naredo (2010) apunta que és important superar l'enfocament compartimentalista de la vida de les persones (domicili segur *versus* espai públic perillós) i entendre que, més enllà dels espais, cal posar el focus en les relacions i analitzar quines d'aquestes són les que produeixen inseguretat i violència. Les relacions de poder i de subordinació entre homes i dones en el sí del sistema patriarcal, el qual manté i reproduïx estereotips de gènere; el d'home protector, controlador i fins i tot violent, i el de dona vulnerable, dèbil i víctima, en són un clar exemple.

c). La (in)seguretat ciutadana s'ha mesurat a través de xifres i dades estadístiques policials i de delinqüència documentada, sense tenir en compte percepcions d'inseguretat ni actes violents no denunciats. Des de la crítica feminista a la concepció tradicional de seguretat, s'aposta per incorporar una mirada que permeti recollir tots els matisos de les fonts d'inseguretat, objectives i subjectives, percebudes i viscudes. Des del feminisme es posa de manifest la importància de reconèixer i valorar les experiències de les dones com a subjectes protagonistes i titulars de drets en relació a les seves vivències i percepcions de (in)seguretat.

Aquestes consideracions sobre la configuració del model tradicional de seguretat, fruit del sistema sociopolític i econòmic patriarcal i capitalista, han impactat sobre la garantia i l'accés del dret a la seguretat de les dones.

Tal i com ho ha fet la configuració del dret a la seguretat, el concepte sociològic de seguretat també ha evolucionat al llarg dels últims anys. Les primeres definicions de seguretat tenien com a referent l'Estat i la seguretat es definia en relació a la protecció del territori davant una agressió externa. Actualment s'ha avançat cap a un concepte de seguretat que va més enllà de la seguretat territorial i té com a referent la persona humana. El concepte *seguretat humana* relaciona la seguretat amb les preocupacions de les persones i amb la manera com aquestes viuen a la societat. La seguretat humana es vincula amb la pau i amb les oportunitats socials, la dignitat i la vida, amb l'ús de la llibertat i amb la garantia del gaudi ple dels drets personals, social i polítics. Aquest nou marc conceptual que situa la persona humana com a subjecte protagonista de la seguretat permet, a la crítica feminista, qüestionar la masculinitat de l'Estat, emmascarada de neutralitat i la manera com el patriarcat impregna les estructures socials, polítiques, econòmiques i culturals que ignoren i marginen les experiències d'inseguretat de les dones. En aquest sentit, incloure a les dones en els debats i discursos sobre seguretat permet dotar de valor les seves experiències entorn a la inseguretat i la por. El concepte *seguretat humana* ofereix la possibilitat a les dones de passar dels marges al centre, de ser protagonistes i subjectes de drets.

2.3 MÉS ENLLÀ DE LA (IN)SEGURETAT OBJECTIVA

La inseguretat té dues dimensions diferenciades. D'una banda, hi ha la inseguretat *per se*, la qual fa referència als fets concrets de violència objectiva, a la falta de seguretat objectiva. D'altra banda, existeix la percepció d'inseguretat, la qual fa referència a la sensació de temor i que té a veure amb l'àmbit subjectiu de la construcció social de la por, en aquest cas, com a conseqüència de la violència. La percepció de la inseguretat és un imaginari complex construït socialment que es caracteritza per existir abans de que es produeixi un fet violent (probabilitat d'ocurrència), però també després de que el fet violent hagi efectivament succeït (per la por que aquest es torni a reproduir) (Carrión, 2007). En aquest sentit, per exemple, les ordres de protecció tenen com a finalitat assegurar que el fet violent objectiu no es torni a produir i, al mateix temps, garantir el dret a la seguretat de les dones. Tanmateix, tot i disposar d'ordres de protecció, hi ha dones que no se senten segures i que tenen por de que es torni a reproduir un episodi de violència cap a elles en forma d'amenaçes, coaccions o actes de violència física, sexual o econòmica.

Les percepcions d'inseguretat constitueixen un dels elements que conformen el camp de les representacions socials i els imaginaris col·lectius. La percepció de la inseguretat és una de les dimensions més complexes en el camp de la seguretat, ja que la seva naturalesa subjectiva no permet una quantificació integral de les seves implicacions (Montúfar, 2007). Des d'un punt de vista psicològic, s'entén percepció com el procés cognitiu de caràcter sensorial, a través del qual la persona humana aprèn la realitat (Carrión, 2007) i que s'activa a través de la descodificació d'una determinada informació que la persona rep de l'entorn o context en el qual es troba. Té caràcter cíclic en el sentit que una vegada processada la informació, és a dir, una vegada la informació de l'entorn s'ha transformat en coneixement, es genera un nou cicle de percepció que incorpora els elements assimilats i els hi concedeix nous significats. La percepció de la inseguretat no té necessàriament una correlació directa amb els nivells de seguretat objectius, ja que són un conjunt de factors sistèmics propis de la dinàmica social i de resignificació els que, en última instància, determinen les característiques i la intensitat dels imaginaris d'inseguretat. Així, en els casos de violència masclista en els quals la dona disposa d'una ordre de protecció, i partint de la base de que aquesta és efectiva, la seguretat objectiva estaria assegurada, però és possible que la dona continuï experimentant inseguretat i por de que es repeteixin els actes violents.

L'experiència i les percepcions de por i d'inseguretat de les dones en relació a la violència masclista aporten informació reveladora contrària a mites i creences falses vinculades a l'enfocament tradicional de la seguretat. Les experiències d'inseguretat de les dones desborden l'equació tradicional de que

“seguretat és igual a absència de criminalitat”. I és precisament des de les narratives i experiències de les dones que es poden iniciar línies de treball i acció que vagin més enllà del concepte de seguretat objectiva i tradicional, i configurar un concepte de seguretat basat en aspectes subjectius i relacionat amb les percepcions i experiències de les dones. Es tracta de reconèixer la importància del component subjectiu (del sentiment, de la percepció) de la seguretat i desvincular-la de les fonts objectives d'inseguretat. I per fer-ho és bàsic reconèixer la importància de les percepcions per tal de poder constatar que la socialització i les identitats de gènere, és a dir, què vol dir ser home o ser dona en una societat determinada, incideixen decisivament en les relacions amb les persones i l'entorn, així com en el sentiment de (in)seguretat de cada persona.

En aquest mateix sentit, és molt important identificar les lògiques de construcció, reproducció i processaments dels imaginaris socials que les dones, i concretament les dones que han patit violència masclista, creen al voltant de la inseguretat. L'autora Tamar Pitch (2009)³ assegura que en molts casos l'experiència d'inseguretat de les dones és invalidada i es creu que la seva inseguretat és fruit de la seva imaginació. L'autora assegura que és molt important reconèixer la legitimitat de la inseguretat de les dones precisament perquè és un fet. Segons aquesta mateixa autora, les idees i les percepcions, tot i ser immaterials, no són menys reals que les accions o els propis fets violents. A més, la pròpia por i inseguretat de les dones constitueixen ja una violació dels Drets Humans. No només perpetuen la imatge de que les dones són més dèbils i vulnerables que els homes, sinó que a més alimenten la noció de que les dones i els homes no són titulars dels mateixos Drets. La por i la inseguretat contribueixen al control social de les dones perpetuant l'organització social patriarcal i les desigualtats de gènere que se'n desprenen. Segons Pitch, la inseguretat de les dones és un recordatori constant de la posició subordinada en la qual es troben les dones en el sí de la societat patriarcal. La por i la inseguretat actuen com a mecanismes de control de la vida de les dones, limitant la seva llibertat de moviment, acció i pensament de forma diària i permanent. En els casos de les dones que han patit violència masclista, la sensació d'inseguretat és encara superior. Tal i com s'ha apuntat anteriorment, la percepció d'inseguretat pot provenir de la probabilitat d'ocurrència d'un fet violent, però també de la por a la repetició de la violència. En general, les dones que es troben en una situació de violència masclista han viscut diversos episodis violents durant els quals s'han sentit insegures. A més, al llarg del procés de violència, les dones pateixen una pèrdua progressiva d'autoestima i de les esperances de canviar la situació, fet que augmenta la submissió i la por envers l'agressor. La inseguretat es converteix en una característica constant del seu dia a dia. El temor de tornar a ser agredides fa que la sensació d'inseguretat les acompanyi a tot arreu i que se sentin limitades per les pors, les ansietats i les preocupacions que l'amenaça de la violència genera.

³ A la *Revista Catalana de Seguretat Pública*.

Segons Naredo (2009)⁴, en general les dones interioritzen el risc a través del procés de socialització i aprenen que el seu comportament és determinant per lliurar-se del perill. Les dones estan contínuament en guàrdia i posen en pràctica nombroses estratègies d'autoprotecció que limiten seriosament la seva llibertat i autonomia personal. Segons Pitch (2009)⁵, les dones assumeixen comportaments de prevenció i eviten determinats llocs, persones i horaris. Les dones es neguen la llibertat de moviment i limiten els espais que utilitzen. En aquest mateix sentit, per tal de protegir-se, les dones que han patit violència masclista i disposen d'una ordre de protecció també utilitzen determinades estratègies d'autoprotecció. Aquestes estratègies són diverses i van des d'accions que poden semblar innòcues, com per exemple no caminar per determinats carrers durant determinades hores, fins d'altres que tenen unes implicacions molt més importants a la vida de les dones com pot ser rebutjar determinades feines per por o inseguretat de sortir al carrer. Algunes d'aquestes estratègies d'autoprotecció poden ser molt eficaces a l'hora de reduir la sensació d'inseguretat de les dones. Tanmateix, aquestes mateixes estratègies suposen restriccions en la mobilitat de les dones, impediments per una circulació lliure i obstacles per a la plena participació a la vida social, per exemple en relació al mercat de treball. Determinades estratègies d'autoprotecció poden arribar a comportar per les dones l'aïllament i la ruptura de lligams de solidaritat i confiança amb la resta de la societat i poden suposar obstacles per a la realització de tot el seu potencial com a persona i com a membre d'una col·lectivitat. En determinats casos, la vida de les dones pot arribar a convertir-se en una qüestió de supervivència enlloc de ple desenvolupament i gaudi. Les respostes de les dones davant la sensació d'inseguretat i por consumeixen molta energia, temps i, a vegades, recursos econòmics. D'altra banda, determinades estratègies d'autoprotecció poden tenir efectes negatius sobre la salut física i psicològica de les dones i poden fer aguditzar el sentiment de responsabilitat de l'agressió masclista (passada o futura) dificultant o impedit el procés de recuperació de les dones.

3. LA VIOLÈNCIA MASCLISTA: UNA VIOLACIÓ DELS DRETS HUMANS

3.1 QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA MASCLISTA?

La violència masclista és una violació dels Drets Humans; constitueix una violació del dret a la vida, del dret a la dignitat i integritat física i, també, del dret a la seguretat. La violència masclista suposa el crim encobert més estès del món i revela la incapacitat de la societat de fer realment efectius els drets de les dones.

⁴ A la *Revista Catalana de Seguretat Pública*.

⁵ A la *Revista Catalana de Seguretat Pública*.

Tal i com ja apuntava Kate Millet als anys setanta en la seva obra *Política Sexual*, “[el sistema patriarcal] té un sistema de socialització tan perfecte, l’acceptació del seu sistema de valors és tant ferma i la seva història en la societat humana tan llarg i universal, que gairebé no necessitaria la violència.” I, tanmateix, continua Millet “de la mateixa manera que qualsevol altre sistema de dominació, el patriarcat exerciria un control insuficient, i fins i tot ineficaç, si no pogués comptar amb la violència, que no només constitueix una mesura d’emergència, sinó que es tracta d’un instrument d’intimidació constant”. Així, la violència masclista no és un fenomen aïllat i circumstancial en les relacions entre homes i dones, sinó que es tracta d’una violència estructural i que afecta a les dones precisament pel fet de ser dones. La violència masclista contra les dones té el seu origen en el sistema patriarcal i en la desigualtat sexual que aquest fomenta, i constitueix un conjunt de pràctiques de dominació impulsades i perpetuades per tal d’assegurar la permanència de l’estructura desigual de poder i de dominació masculina. La violència masclista, i la sensació d’inseguretat que genera, són mecanismes socials fonamentals a través dels quals es manté i es reproduïx la subordinació de les dones i l’ordre social patriarcal.

La Llei 5/2008, de 24 d’abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista del Parlament de Catalunya, defineix la violència masclista com aquella que “s’exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d’un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l’àmbit públic com en el privat”.

Tal i com es defineix en el mateix text legislatiu, la violència masclista pot prendre les formes següents:

- **Violència física:** comprèn qualsevol acte o omisió de força contra el cos d’una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- **Violència psicològica:** comprèn tota conducta o omisió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d’amenaçes, d’humiliació, de vexacions, d’exigència d’obediència o submissió, de coerció verbal, d’insults, d’aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- **Violència sexual i abusos sexuals:** comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l’exhibició, l’observació i la imposició, per mitjà de violència, la intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella o de parentiu.

- **Violència econòmica:** consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si s'escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Tot i que de forma analítica es pot fer una separació clara de les diverses formes que pot arribar a prendre la violència masclista, a la vida real de les dones, la majoria de les vegades, les diverses formes de violència es manifesten de forma completament interrelacionada. Així, per exemple, una agressió física o sexual comporta, intrínscament, violència psicològica.

A més, existeixen diversos àmbits en els quals la violència masclista es pot manifestar com el de la parella, el familiar, el laboral o el comunitari.

En el marc de la present recerca es treballa exclusivament en relació a la violència masclista exercida en l'àmbit de la parella, deixant per altres ocasions i altres recerques la possibilitat d'explorar la violència masclista que s'exerceix en altres àmbits. La violència masclista en l'àmbit de la parella consisteix en la violència física, psicològica, sexual i/o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat. És en relació a la violència exercida en aquest àmbit que s'adjudiquen la majoria de les mesures legals de protecció.

3.2 EL PROCÉS DE SOCIALITZACIÓ SEXISTA I LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Però, perquè es produeix la violència masclista? Quins són els factors explicatius d'aquest devastador fenomen? Doncs el procés de socialització sexista n'és un dels principals responsables, ja que a través d'aquest homes i dones interioritzen les normes, els valors i les creences de la nostra societat. En el marc de la societat patriarcal, els processos de socialització estan clarament marcats pel sexisme i la reproducció d'estereotips de gènere, els quals influeixen de forma molt important i diferenciada els comportaments, les actituds i les percepcions d'homes i dones. A través del procés de socialització, els rols de gènere assignen a les dones característiques com la docilitat, la dolçor, la fidelitat i l'esperit de sacrifici, el sentimentalisme, la passivitat, la dependència, la inseguretat i la por. En canvi, es reserven pels homes valors com l'autoafirmació, les motivacions individuals i la competitivitat, i s'espera d'ells que siguin forts, actius, independents, valents i protectors. Aquesta socialització es porta a terme de forma subtil de tal manera que estereotips de gènere clarament perjudicials són normalitzats, legitimats i es conceben com quelcom natural. Tanmateix, i seguint a Dolores Juliano (2005), quan les assignacions de responsabilitats socials són naturalitzades i considerades obligatòries però no ofereixen recompenses ni

resulten atractives per a les destinatàries, només es poden imposar mitjançant sistemes de càstig. En el cas dels rols de gènere, pels homes és atractiu complir els rols que socialment se'ls hi assignen ja que acatar-los els hi atorga prestigi, poder, reconeixement econòmic i social. En canvi, quan es tracta de rols femenins, com que aquests emfatitzen l'autosacrifici, la postergació dels desitjos propis i el fet de viure per les altres persones, el seu compliment és molt poc atractiu per les dones. D'aquesta manera, afirma Juliano, s'aconsegueix que les dones acceptin els rols de gènere mitjançant l'exercici sistemàtic de la violència sobre elles. La imposició del poder masculí es sustenta en la cosificació de les dones, en l'apropiació del seu cos i de la seva força de treball. I la violència és necessària per mantenir aquestes relacions desiguals de poder, quan la socialització i altres formes d'integració social no són suficients.

La violència masclista és el resultat més greu i atroç de la superioritat dels homes i dels valors patriarcal. La jerarquia sexual i la identificació de la virilitat amb la superioritat masculina respecte a les dones està intrínscament unida a la legitimitat del fet d'imposar l'autoritat masculina sobre les dones, fins i tot fent ús de la violència. La creença de *tenir dret* a utilitzar la violència contra les dones és pròpia del sistema patriarcal, en el qual l'exercici de la violència es converteix en un mecanisme de control social de les dones que, al seu torn, genera inseguretat. A més, hi ha un sentit circular en la relació entre violència i *inferioritat* femenina: el fet de que els homes recorrin a la violència fa augmentar la sensació d'inferioritat entre les dones, i la idea d'inferioritat de les dones reforça la possibilitat de recórrer a la violència contra elles.

3.3 MODEL EXPLICATIU DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA: CERCLE O ESPIRAL DE LA VIOLÈNCIA

Un dels models més utilitzats per explicar la violència masclista en l'àmbit de la parella és l'anomenat cicle de la violència (Walker, 1979). Segons aquest model, la instal·lació de la violència no es produeix d'un dia per l'altre, sinó que es tracta d'un procés gradual. Tal i com apunta Roca (2011), en el cas de violència en la parella, el més freqüent és que el maltractament s'iniciï a través de diversos comportaments indesitjables que poden manifestar-se a través de conductes d'abús psicològic. Els abusos solen ser conductes restrictives i controladores que minven la capacitat de decisió i autonomia de la dona, i produeixen dependència, aïllament i temor. Exemples de comportament indesitjables serien el control sobre la roba, les amistats o les activitats.

Aquesta violència augmenta progressivament durant un llarg període de temps, i és difícil per la víctima adonar-se del procés en el que es troba immersa. Leonor Walker ho explica a la teoria del cicle de la violència, en el qual es poden distingir tres fases:

- **Acumulació de tensió:** procés durant el qual es produeix una escalada gradual de la tensió durant la qual l'hostilitat de l'home va en augment sense motiu comprensible per la dona. A més, hi ha una intensificació de la violència verbal i poden arribar a aparèixer els primers indicis de violència física. La dona creu que es tracta d'episodis aïllats que pot controlar i que desapareixeran, però, contràriament, la tensió augmenta i s'acumula.
- **Explosió/Agressió:** moment en el qual esclata la violència i es produeixen les agressions físiques, psicològiques i/o sexuals. És en aquesta fase en la qual la dona sol exterioritzar el malestar, compartir la situació en la qual es troba amb persones conegudes, familiars i amigats i, fins i tot professionals o policia.
- **Calma, reconciliació o lluna de mel:** durant aquesta fase l'agressor manifesta el seu penediment i demana perdó a la dona. L'home utilitza diverses estratègies de manipulació afectiva (regals, carícies, disculpes, promeses) per evitar que la relació es trenqui. Davant d'aquest canvi d'actitud, la dona sovint pensa que la situació viscuda ha estat un fet puntual i aïllat i que a partir d'ara tot canviarà. Tanmateix, un cop passats uns mesos, setmanes o dies, la violència es torna a repetir. A més, en la mesura que els comportaments violents guanyen terreny i la relació violenta s'intensifica, aquesta fase de reconciliació va desapareixent i els episodis violents es donen amb més freqüència.

Cada cicle de violència té un ritme diferent. Tot i així, és important apuntar que, en la majoria del casos, el cicle de la violència es dona durant llargs períodes de temps, durant els quals la freqüència i la intensitat de la violència van en augment. Així, s'ha observat que, tot i que cada cicle té un ritme propi, els espais temporals entre les agressions cada cop són més curts i la violència és cada vegada més intensa. En aquest sentit, algunes autores apunten que, si bé la teoria del cicle de la violència té gran potencial explicatiu, és més correcte parlar d'espiral de violència, ja que cada vegada que es repeteix el cicle, augmenta la intensitat i la brutalitat de la violència (Barela, 2004).

Analitzar la violència des d'aquest model explicatiu permet entendre que la violència masclista no és un episodi violent aïllat i espontani, sinó que constitueix un procés amb unes fases molt clares. A més, la idea d'espiral de violència pot ajudar a comprendre les percepcions, comportaments i decisions de les dones que es troben immerses en una situació de violència masclista i, per tant, pot arribar a millorar la intervenció que es faci des de diverses professionals.

3.4 EFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

La violència masclista té efectes devastadors sobre la vida de les dones ja que genera por, inseguretat i inhibeix les seves capacitats. Tal i com es recull a la publicació del projecte europeu GVEI (Camarasa, 2009), les conseqüències de la violència masclista es manifesten en totes esferes de la vida de les dones. En aquest sentit, es poden distingir 7 dimensions en les quals s'ubiquen els principals efectes de la violència:

a) Condició emocional general de les dones durant i després de l'experiència de patir violència: es tracta, sobretot, de l'impacte que la violència té en termes de por, vergonya i esgotament psicològic, que pot derivar, per exemple, en aïllament, autoculpabilització i/o desorientació. La situació emocional de les dones és un factor explicatiu de la participació o no participació de les dones al món social. És a dir, la condició emocional de les dones que es troben en una situació de violència masclista influeix sobre les seves respostes en les diferents esferes socials, a través, per exemple, de respostes més actives o més passives, de la participació o l'aïllament.

b) Dimensió de la salut: la violència masclista té conseqüències tant en la salut física com en la salut psicològica i sexual/reproductiva de les dones a curt i llarg termini. Afectant de forma evident el benestar general de les dones. A més, és també important apuntar que la violència masclista està relacionada, en molts casos, amb un augment de la medicalització així com, en els casos més extrems, amb intents de suïcidi o suïcidi.

c) Dimensió laboral: els efectes de la violència masclista en relació a la dimensió laboral es concreten, entre d'altres, en aspectes com absències del lloc de treball, baixes laborals, canvis i pèrdua del lloc de treball i atur. A més, el fort impacte de la violència sobre l'estat psicològic de les dones influeix en la seva actitud en relació a la seva feina i el desenvolupament de la seva carrera professional, ja que, com a conseqüència de la violència, les dones poden arribar a perdre oportunitats laborals i poden acabar portant a terme tasques per sota el seu nivell de qualificació. La participació laboral de les dones que es troben en una situació de violència és especialment important no només perquè és un mitjà per aconseguir la seva autonomia econòmica, sinó també respecte les oportunitats que suposa en termes de participació social.

d) Dimensió econòmica: la manca d'accés i control als recursos econòmics és un dels efectes principals de la violència masclista, fins i tot quan la dona treballa i guanya el seu propi sou. Durant el procés de violència masclista, la situació i les possibilitats econòmiques de les dones que la pateixen empitjoren en

diversos sentits. Així, les dones poden entrar en un espiral de deteriorament financer que les pot portar a la dependència econòmica, la pobresa i al risc d'exclusió social.

e) Dimensió de relacions i vida social: la violència masclista té un impacte directe en la ruptura dels vincles socials i la falta de participació social de les dones que la pateixen. Així, la violència destrueix els llaços comunitaris i fa desaparèixer les possibilitats de poder comptar amb una xarxa social de suport i amb fonts de seguretat a l'hora de sortir de la situació de violència. D'aquesta manera, el deteriorament de les relacions socials, la falta de participació i la reducció del capital social són elements que poden actuar com a factors d'exclusió social agreujant la vulnerabilitat de les dones i el seu aïllament social.

f) Dimensió de l'habitatge: les experiències de violència poden forçar a les dones a escapar de casa, a perdre el seu habitatge, a traslladar-se a una casa d'acollida, a amagar-se o a canviar de casa diverses vegades. En molts casos, aquests canvis d'habitatge constitueixen algunes de les estratègies d'autoprotecció que desenvolupen les dones davant una situació de violència masclista. Aquest tema és, doncs, fonamental en la vida de les víctimes de violència masclista i té un impacte enorme en la seva estabilitat i en la de les seves famílies.

g) Dimensió legal: iniciar un procés legal és una de les vies que pot portar a les dones a finalitzar la relació violenta i a escapar de l'agressor. A més, sovint, és l'únic camí a través del qual podran ser reconegudes com a *víctimes* i, per tant, tenir accés a mesures de protecció. Tanmateix, la por a ser etiquetades, la manca de recursos econòmics, la revictimització, la por a les represàlies o la tensió que genera el fet d'haver-se d'enfrontar a un llarg procés legal impedeix, en molts casos, que les dones puguin fer ús de tots els recursos legals existents.

Un cop analitzats breument aquesta diversitat i multiplicitat d'efectes es pot afirmar, doncs, que la violència masclista té un impacte inqüestionable sobre la qualitat de vida de les dones, reduint les seves capacitats de desenvolupament personal i social. La violència masclista és un factor transversal que afecta i interrelaciona totes les dimensions de la vida de les dones, reduint el seu benestar social i personal, deteriorant la seva qualitat de vida i augmentant la seva vulnerabilitat en el sí d'una societat en la qual les dones ja es troben en una situació de desigualtat en relació als homes.

D'altra banda, fent referència al tema de la recerca, i tal i com s'ha apuntat en algunes de les dimensions, la violència masclista impedeix a les dones gaudir del dret a la seguretat. L'autora Carrasco (2006) sosté que la falta de seguretat en la qual es troben les dones en situacions de violència masclista implica que aquestes no puguin viure en llibertat i benestar i que, per tant, no puguin gaudir plenament dels seus drets ni tenir la possibilitat d'accedir a un projecte de vida propi.

3.5 VIOLÈNCIA MASCLISTA I SEGURETAT

La violència contra les dones posa de manifest la incapacitat de la noció tradicional de seguretat per garantir el dret a la seguretat de les dones. Aquesta visió tradicional centra la seva atenció en la protecció d'un *ciutadà típus* (home, blanc, propietari i heterosexual) a l'esfera pública, però les experiències i percepcions de les dones en relació a la seva seguretat difereixen de les d'aquest *ciutadà típus*, fet que evidencia la necessitat de repensar aquesta concepció tradicional de seguretat per tal que sigui més inclusiva i incorpori les experiències de les dones.

Tal i com s'ha vist, la pròpia naturalesa i característiques de la violència masclista en l'àmbit de la parella tenen efectes directes sobre la seguretat i la percepció de seguretat de les dones. En els delictes de violència masclista a l'àmbit de la parella, l'agressor coneix perfectament la forma de vida, els hàbits, els pensaments i els recursos de suport de les víctimes; es coneixen amb precisió els espais on la dona desenvolupa la seva vida, fet que permet interferir-hi i aconseguir-ne un accés fàcil. A més, les agressions acostumen a produir-se principalment a l'espai privat. En aquest sentit, la noció tradicional de seguretat, que associa l'agressor amb un individu desconegut i llunyà i l'espai de l'agressió amb l'esfera pública, no s'ajusta a la realitat de les dones que pateixen violència masclista en l'àmbit de la parella, en la qual l'agressor és algú molt conegut i la violència té lloc, normalment, a l'espai privat. Així, tots els mecanismes de protecció basats en una visió tradicional de la seguretat seran inadequats i ineficients per garantir la seguretat de les dones. D'altra banda, totes les mesures legals i tots els mecanismes de protecció que no tinguin en compte les diverses fases del cicle de la violència o la multidimensionalitat dels efectes de la violència masclista sobre la vida de les dones no respondrà a les necessitats i expectatives de les dones i, per tant, seran instruments legals i socials inadequats i parcials.

4. MARC LEGISLATIU EN MATÈRIA DE SEGURETAT I VIOLÈNCIA MASCLISTA

4.1 MARC LEGAL ESPANYOL

El dret a la seguretat és un precepte establert a l'article 17 de la Constitució Espanyola i es constitueix com un dret d'eficàcia vertical i horitzontal, és a dir, tant en les relacions de les persones amb els poder públics, com en les relacions entre individuals. També l'article 104 fa referència a la seguretat, conferint a

les forces i cossos de seguretat la missió de protegir el lliure exercici dels drets i de les llibertats i la de garantir la seguretat ciutadana.

Des de la perspectiva constitucional, si el valor/dret *dignitat* constitueix el referent a partir del qual s'entén el reconeixement i l'exercici de cadascun dels drets fonamentals, el de *seguretat*, incideix en les condicions del seu exercici, que n'afecten la plena efectivitat, fet que es pot afirmar de drets com el de la vida, la salut o el de la llibertat. (Marin, 2009)⁶.

A banda de la Constitució Espanyola, existeixen altres lleis que ofereixen instruments per garantir la seguretat de la ciutadania en general i de les dones que pateixen violència masclista en particular. En aquest sentit, és important destacar la Llei d'Enjudiciament Criminal (LECrim) que recull, per tots els processos penals, la possibilitat de l'adopció de determinades mesures cautelars, tant de tipus real com personal. Les de tipus real van destinades a assegurar les responsabilitats en relació al pagament de sancions econòmiques. D'altra banda, les personals tenen com objectiu evitar la fuga de la persona acusada, així com la protecció de la víctima. Entre les mesures personals, la Llei Orgànica 14/1999, de 9 de juliol, va introduir l'article 544bis a la LECrim el qual contemplava les primeres mesures cautelars d'allunyament. Les mesures d'allunyament o distanciament entre l'agressor i la víctima consisteixen en la prohibició de que l'agressor resideixi en un determinat lloc, apropar-se o comunicar-se amb la víctima o acudir a determinats espais.

Quatre anys més tard, la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica, va introduir a l'ordenament jurídic la mesura cautelar més destacada en l'àmbit de la violència masclista: l'ordre de protecció. Aquesta mesura va sorgir de la necessitat de desenvolupar nous instruments jurídics més eficaços, i ben articulats tècnicament, que abordessin des de l'inici qualsevol conducta que en el futur pogués degenerar en fets encara més greus. En aquest sentit, l'ordre de protecció es planteja com un instrument per donar resposta a la necessitat d'una acció integral i coordinada que uneixi totes les mesures cautelars penals sobre l'agressor orientades a impedir la realització de nous actes violents. És important apuntar que la legislació sorgeix com a resposta de la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa (2002)⁵ sobre la protecció de les dones contra la violència (adoptada el 30 d'abril de 2002). Aquest document recomana als Estats Membres introduir, desenvolupar i/o millorar les polítiques nacionals centrant la seva atenció en assegurar la màxima seguretat i protecció de les víctimes, així com l'adequació del dret civil i penal. Els principis recollits a la Llei 27/03 reguladora de les ordres de protecció responen a aquesta recomanació i, a través de la creació de l'article 544ter de la LECrim, s'ofereixen a les víctimes un marc integral de protecció. Al

⁶ A la *Revista Catalana de Seguretat Pública*.

mateix temps, es configura l'ordre de protecció com una possibilitat més entre les mesures cautelars que es poden instar a una instrucció penal:

Art. 544 ter.

1. El jutge d'Instrucció dictarà ordre de protecció per les víctimes de violència domèstica en els casos que, existint indicis fundats de la comissió d'un delictes o falta contra la vida, integritat física o moral, llibertat sexual, llibertat o seguretat d'algunes de les persones mencionades a l'article 173.2 del Codi Penal⁷, resulti una situació objectiva de risc per la víctima que requereixi l'adopció d'alguna de les mesures de protecció regulades en aquest article.

D'altra banda, la Llei orgànica 15/2003, de 25 de novembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 25 de novembre, del Codi Penal, modifica l'article 57.2 del Codi Penal fent preceptiva la condemna de la pena d'allunyament de l'article 48.2 del Codi Penal:

Art. 57 CP:

1. Els jutges o tribunals, en els delictes d'homicidi, avortament, lesions, contra la llibertat, de tortures i contra la integritat moral, la llibertat i indemnitat sexuals, la intimitat, el dret a la pròpia imatge i la inviolabilitat del domicili, l'honor, el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, atenent a la gravetat dels fets o al perill que el delinqüent representi, podran acordar a les seves sentències la imposició d'una o varies prohibicions contemplades a l'article 48, per un temps que no excedirà a deu anys si el delictes fos greu o a cinc anys si fos menys greu [...].

2. En els supòsits de delictes mencionats [...] comesos contra qui sigui o hagi estat el cònjuge, o sobre una persona que estigui o hagi estat lligada al condemnat per

⁷ Art. 173.2: El que habitualment exerceixi violència física o psíquica sobre qui sigui o hagi estat el seu cònjuge o sobre la persona que hi estigui o hi hagi estat lligada per una relació anàloga d'afectivitat fins i tot sense convivència, o sobre els descendents, ascendents o germans per naturalesa, adopció o afinitat, propis o del cònjuge o convivent, o sobre els menors o incapaços que convisquin amb ell o que estiguin subjectes a la potestat, tutela, curatela, acolliment o guarda de fet del cònjuge o convivent, o sobre la persona emparada en qualsevol altra relació per la qual estigui integrada al nucli de la seva convivència familiar, així com sobre les persones que per la seva especial vulnerabilitat estan sotmeses a custòdia o guarda en centres públics o privats, es castiga amb la pena de presó de sis mesos a tres anys, privació del dret a tenir i portar armes de dos a cinc anys i, si s'escau, quan el jutge o tribunal ho consideri adequat per a l'interès del menor o incapaç, inhabilitació especial per a l'exercici de la pàtria potestat, tutela, curatela, guarda o acolliment per un temps d'un a cinc anys, sense perjudici de les penes que puguin correspondre als delictes o faltes en què s'hagin concretat els actes de violència física o psíquica. S'han d'imposar les penes en la seva meitat superior quan algun o alguns dels actes de violència es perpetrin en presència de menors, o utilitzant armes, o tinguin lloc al domicili comú o al domicili de la víctima, o es realitzin trencant una pena de les que preveu l'article 48 d'aquest Codi o una mesura cautelar o de seguretat o prohibició de la mateixa naturalesa.

una anàloga relació d'afectivitat encara que no existeixi la convivència [...] s'acordarà, en tot cas, l'aplicació de la pena prevista a l'apartat dos de l'article 48 per un temps que no excedirà a deu anys si el delictes fos greu o de cinc si fos menys greu [...].

Art. 48.2 CP:

La prohibició d'aproximar-se a la víctima, o a aquells familiars o altres persones que determini el Jutge o Tribunal, impedeix al penat aproximar-se a ella, en qualsevol indret on es trobin, així com apropar-se al seu domicili, als seus llocs de feina i a qualsevol altre espai que sigui freqüentat per ells [...].

Això significa que sempre que es dicta una sentència condemnatòria per violència masclista, el jutge o la jutgessa inclou a la condemna una pena d'allunyament, fins i tot en els casos en què la dona no ho demani o s'hi oposi. És a dir, totes les sentències condemnatòries per violència masclista van acompanyades d'una ordre d'allunyament.

La Llei Orgànica 01/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, desplega la protecció penal i judicial de les dones, modifica alguns dels preceptes del Codi Penal (articles 148, 153, 171 o 172), crea nous òrgans jurisdiccionals (Jutjats de Violència sobre la Dona) i preveu la creació de jutjats penals especialitzats i també seccions penals especialitzades en les audiències provincials. Al llarg de tot l'articulat de la llei es presenten previsions que afecten la seguretat de les dones. Com a novetats, la Llei 01/2004 intensifica la tutela jurisdiccional de la víctima, obliga al jutge o a la jutgessa a definir una distància mínima en relació a les ordres d'allunyament i planteja un ampli catàleg de mesures cautelars, que se sumen a les ja previstes a la LECrim, recollides als articles 544bis i 544ter.

Seguint l'article 61.2 de la Llei 01/2004, "en tots els procediments relacionats amb violència de gènere, el jutge competent [...] s'ha de pronunciar sobre la pertinència de l'adopció de les mesures cautelars i d'assegurament que preveu aquest capítol, i n'ha de determinar el termini, si és procedent la seva adopció". L'article 62 sobre l'ordre de protecció apunta que "rebuda la sol·licitud d'adopció d'una ordre de protecció, el jutge de violència sobre la dona i, si s'escau, el jutge de guàrdia, han d'actuar de conformitat amb el que disposa l'article 544 ter de la Llei d'Enjudiciament Criminal".

A l'article 64 es descriuen amb exactitud les mesures de sortida del domicili, allunyament o suspensió de les comunicacions. Així, al llarg de l'article es descriuen les següents mesures:

- El jutge o la jutgessa pot ordenar la sortida obligatòria de l'inculpat per violència de gènere del domicili en el qual hagi estat convivint o tingui la seva residència la unitat familiar, així com la prohibició de tornar-hi.
- El jutge o la jutgessa pot prohibir l'inculpat que s'aproximi a la persona protegida, cosa que li impedeix acostar-s'hi en qualsevol lloc on es trobi, així com acostar-se al seu domicili, al seu lloc de treball o a qualsevol altre lloc que freqüenti la persona protegida. Es pot acordar la utilització d'instruments amb la tecnologia adequada per verificar-ne immediatament l'incompliment. El jutge o la jutgessa ha de fixar una distància mínima entre l'inculpat i la persona protegida que no pot excedir, sota advertència d'incórrer en responsabilitat penal.
- El jutge o la jutgessa pot prohibir a l'inculpat tota classe de comunicació amb la persona o persones que s'indiqui, sota advertència d'incórrer en responsabilitat penal.

Tot i l'avenç que va suposar la Llei 01/2004, aquesta no ha estat exempta de crítiques. Les crítiques han estat centrades en el fet de que tracta a les dones com persones vulnerables, ratifica el discurs patriarcal i no contribueix a fomentar la seva autonomia ni la seva capacitat de decisió. La crítica es basa en la idea de que les dones, a banda de la protecció, necessiten més llibertat. D'altra banda, i en relació al dret a la seguretat, aquest no està reconegut a les dones que pateixen violència, i únicament n'és reconeguda la seva tutela, la seva protecció penal. La Llei 01/2004 suposa una protecció contra la vulneració del dret a la seguretat un cop ja s'ha produït la violència, però no una garantia efectiva d'aquest dret abans de la seva violació.

4.2 MARC LEGAL CATALÀ

L'article 15 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 fa referència explícita al dret fonamental de la seguretat:

Article 15.2 Drets de les persones

Totes les persones tenen dret a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, de maltractaments i de tota mena de discriminació, i tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal.

A més, l'Estatut de Catalunya aborda d'una manera específica els drets de les dones davant la violència masclista. Així, l'article 19 determina, com a drets de les dones, "el lliure desenvolupament de la personalitat i la capacitat personal, i viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i tot tipus de discriminació". Així mateix, l'article 41.3 estableix com un dels principis

rectors de les polítiques públiques el deure de “garantir que s’afrontin de manera integral totes les formes de violència contra les dones i els actes de caràcter sexista i discriminatori i, així mateix, estableix el deure de fomentar el reconeixement del paper de les dones en els àmbits cultural, històric, social i econòmic i el de promoure la participació dels grups i les associacions de dones en l’elaboració i l’avaluació de les esmentades polítiques”. D’altra banda, l’article 153 aborda les polítiques de gènere disposant que correspon a la Generalitat la competència exclusiva de “la regulació de les mesures i els instruments per a la sensibilització sobre la violència de gènere i per a detectar-la i prevenir-la, i també la regulació de serveis i recursos propis destinats a aconseguir una protecció integral de les dones que han patit o pateixen aquest tipus de violència”.

Per últim, la Llei 05/2008, de 24 d’abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista recull, a l’article 31, que “la Policia de la Generalitat - Mossos d’Esquadra (amb col·laboració de les policies locals) ha de vigilar i controlar el compliment exacte de les mesures acordades pels òrgans judicials”. S’entén que fa referència, entre d’altres, a les ordres de protecció cautelars i a les ordres d’allunyament en tant que mesures condemnatòries. En el mateix text legislatiu, l’article 57 preveu que “els serveis d’atenció i acolliment d’urgències de la Xarxa d’Atenció i Recuperació integral són serveis especialitzats que han de facilitar acolliment temporal, de curta durada, a les dones que estan o han estat sotmeses a situacions de violència masclista i, si és el cas, a llurs filles i fills, per tal de garantir-ne la seguretat personal. Finalment, l’article 63 assenyala que els serveis d’atenció policial són els recursos especialitzats de la Policia de la Generalitat que tenen com a finalitat garantir el dret de les dones que es trobin en situacions de violència masclista, i també llurs fills i filles dependents, a l’atenció especialitzada, a la protecció i a la seguretat davant la violència masclista”.

5. MESURES LEGALS DE PROTECCIÓ

Tal i com s’ha apuntat anteriorment, existeixen dos mecanismes legals diferents que tenen com a màxim objectiu garantir la seguretat de les dones que es troben en una situació de violència masclista. Per una banda hi ha les ordres de protecció com a mesures cautelars i, per l’altra, existeixen les penes accessòries d’allunyament, les qual es dicten de forma preceptiva en totes les sentència condemnatòries de violència de gènere.

5.1. ORDRE DE PROTECCIÓ COM A MESURA CAUTELAR

L'ordre de protecció és un instrument legal que concentra en una única i immediata resolució judicial l'adopció de mesures de naturalesa penal i civil, i activa mecanismes de protecció social de la víctima. Les ordres de protecció unifiquen els diversos instruments d'empara i tutela a les víctimes de delictes i faltes de violència masclista. Les ordres de protecció pretenen, a través d'un procediment judicial ràpid i senzill, que la víctima pugui obtenir un estatus integral de protecció que centri de forma coordinada accions cautelars de naturalesa civil (proporcionar seguretat, estabilitat i protecció jurídica) i penal (mesures restrictives de la llibertat de moviment de l'agressor per impedir l'aproximació a la víctima), així com l'activació de mecanismes de protecció social.

L'ampli catàleg de les mesures cautelars que es recullen a l'article 64 de la Llei Orgànica 01/2004 va més enllà de la naturalesa genuïna de les mesures cautelars clàssiques. Si bé, encara que sigui de forma tangencial, sí que garanteixen el fi típic de les mesures cautelars clàssiques, assegurar el desenvolupament amb èxit del judici oral, les ordres de protecció no tenen com objectiu evitar l'ocultació del fet delictiu o la sostracció de la persona imputada a l'acció de la justícia (finalitats clàssiques de les mesures cautelars). L'objectiu de les ordres de protecció és protegir a la víctima de futures agressions i amenaces incidint sobre l'esfera de llibertat de l'imputat restringint la seva llibertat de circulació i de residència.

A continuació es presenten, de forma breu, les característiques a les quals responen les ordres de protecció:

- **Celeritat:** les ordres de protecció s'han d'adoptar amb la màxima rapidesa possible. En aquest sentit, un cop sol·licitada l'ordre de protecció davant el jutge o la jutgessa, aquesta haurà de convocar una audiència de forma urgent. El termini màxim de celebració de l'audiència serà de 72 hores des de la presentació de la sol·licitud. El mateix jutge o jutgessa de guàrdia pot adoptar la mesura de protecció.
- **Integritat:** les ordres de protecció concedeixen a la víctima un estatut integral de protecció que comporta l'adopció de mesures de naturalesa civil i penal, juntament amb mesures d'assistència i protecció social.
- **Senzillesa:** les ordres de protecció poden sol·licitar-se sense formalismes ni costos afegits. A més, es poden sol·licitar a través d'un únic formulari.
- **Coordinació institucional:** gran part del grau d'eficàcia de les ordres de protecció depèn de la coordinació entre totes aquelles administracions i persones implicades en la protecció de les víctimes. Resulta especialment rellevant la correcta coordinació entre les ordres jurisdiccionals penal i civil, destinada a proporcionar a la víctima un marc integral de protecció evitant que existeixin resolucions contradictòries. La coordinació entre les forces i cossos de seguretat i l'autoritat judicial

igualment molt important i necessària per assegurar la seguretat de les dones que disposen de mesures de protecció.

- **Instrumentalitat:** les ordres de protecció tenen caràcter instrumental en el sentit que es tracta d'instruments per obtenir una finalitat, mai poden ser considerades com un fi en sí mateixes.
- **Provisionalitat:** les ordres de protecció tenen caràcter temporal. Són mecanismes vigents fins que es celebra el judici i es dicta la sentència.
- **Jurisdiccionalitat:** com que es tracta de mesures restrictives de drets, queda sotmès sota control judicial la seva adopció, manteniment i revisió.
- **Oficialitat:** les ordres de protecció podran fer-se valer davant qualsevol autoritat i administració pública.
- **Revocabilitat:** les ordres de protecció poden ser anul·lades i derogades, però únicament per a l'autoritat judicial, i en situacions molt concretes.

A més, les ordres de protecció es basen en 7 principis bàsics que es concreten en:

1. Principi de protecció de la víctima: la protecció de la víctima i de les persones que aquesta pugui tenir a càrrec és la raó de ser d'aquest tipus de mesures. En aquest sentit, l'objectiu prioritari és que la víctima i la família recuperin la sensació de seguretat davant de possible amenaces o represàlies de l'agressor.

2. Principi d'aplicació general: el jutge o la jutgessa ha d'utilitzar la mesura de les ordres de protecció sempre que ho consideri necessari per assegurar la protecció de la víctima, amb independència de que el supòsit de violència masclista sigui constitutiu de delictes o falta.

3. Principi d'urgència: les ordres de protecció s'han d'obtenir i executar amb la major celeritat possible. El procediment ha de ser suficientment ràpid per tal de poder aconseguir la verificació judicial de les circumstàncies dels fets i les conseqüents mesures de protecció de la víctima amb la màxima rapidesa per poder assegurar la seguretat de les dones.

4. Principi d'accessibilitat: tal i com s'ha apuntat anteriorment, les ordres de protecció exigeixen l'articulació d'un procediment senzill que pugui ser accessible a totes les persones de forma fàcil. La sol·licitud de la norma ha d'adaptar-se a criteris de senzillesa.

5. Principi d'integralitat: la concessió de l'ordre de protecció provoca, d'un sol cop i de manera automàtica, l'obtenció d'un estatut integral de protecció per a la víctima, el qual activa una acció de tutela que concentra mesures de naturalesa penal, civil i de protecció social.

6. Principi d'utilitat processal: les ordres de protecció han de facilitar l'acció de la policia judicial i el conseqüent procés d'instrucció criminal, especialment en relació a la recollida, tractament i conserva de proves.

7. Principi de proporcionalitat: per a la seva adopció, l'òrgan jurisdiccional haurà de tenir motius racionals suficients, és a dir objectivament fonamentats, en el sentit de témer que l'imputat pugui repetir o continuar exercint actes violents contra la dona. La mesura haurà de ser idònia en relació al risc i per salvaguardar la víctima, necessària per no existir una mesura menys greu i limitada en el temps.

En el procés de tramitació de les ordres de protecció, resulta útil i interessant diferenciar tres moments:

a) Fase de sol·licitud de l'ordre de protecció.

Durant aquesta fase és imprescindible facilitar a la víctima l'accés a la informació i als formularis de les ordres de protecció, així com crear canals de comunicació àgils. L'ordre de protecció pot ser sol·licitada per la víctima o per aquelles persones amb qui aquesta tingui una relació de parentesc o afectivitat (article 153 del Codi Penal). Les ordres de protecció poden presentar-se a la Comissaria de la Policia, Jutjats o Fiscalties, a la Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, als serveis socials o institucions assistencials de l'Administració Pública, o als Serveis d'Orientació Jurídica dels col·legis d'advocats. La sol·licitud de l'ordre de protecció ha d'incloure una descripció dels fets constitutius de la infracció penal sobre els quals es fonamenta la petició de la protecció. En un gran nombre de casos la policia judicial realitzarà el corresponent atestat policial per l'acreditació dels fets, determinant una anticipació de la pràctica de les necessàries investigacions en les quals es basarà la decisió del jutge o la jutgessa. D'aquesta manera, es garanteix l'agilitat en la tramitació, i al mateix temps el jutge o la jutgessa de guàrdia comptarà amb majors elements per fonamentar l'ordre de protecció. Al mateix temps, els cossos i forces de seguretat portaran a terme accions per determinar l'existència i la intensitat de la situació de risc per a la víctima. Així, es portarà a terme una avaluació objectiva de risc a través d'una bateria d'indicadors de risc, que juntament amb l'atestat policial i la denúncia, es farà arribar al jutge o la jutgessa perquè sigui ella que faci la valoració final.

L'oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte (OAVD) també pot jugar un paper clau en l'assessorament de les dones que ha patit violència masclista. L'OAVD és un servei gratuït que ofereix atenció, suport i orientació a les víctimes i persones perjudicades per un delicte o falta. A banda de molts altres serveis, l'OAVD ofereix informació i assessorament sobre els drets de la víctima des d'abans d'interposar la denúncia fins a la resolució judicial.

b) Fase d'adopció de l'ordre de protecció

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, un cop sol·licitada l'ordre de protecció davant el jutge o la jutgessa, aquesta haurà de convocar una audiència de forma urgent. El termini màxim de celebració de l'audiència serà de 72 hores des de la presentació de la sol·licitud. Una vegada valorats els fets i la situació de risc existent, es determinarà la conveniència d'adoptar mesures específiques dirigides a protegir la vida, la integritat física i els drets i interessos legítims de la víctima i les persones que aquesta pugui tenir a càrrec. És el mateix jutge o jutgessa de guàrdia qui pot adoptar la mesura de protecció. Al dictar l'ordre de protecció, el jutge o la jutgessa n'haurà de descriure el contingut i la vigència.

Els requisits per poder adoptar una ordre de protecció són:

- Existència d'indis fonamentals de la comissió d'un delict contra la vida, la integritat física o moral, la llibertat sexual, la llibertat o la **seguretat**.
- Que el delict en qüestió s'hagi portat a terme contra una de les persones incorporades dins del llistat de l'article 173.2 del Codi Penal
- L'apreciació d'una situació objectiva de risc per a la víctima que requereix l'adopció de les mesures contemplades a aquest precepte.

c) Fase de notificació i execució

Tal i com s'ha apuntat, sempre que el jutge o la jutgessa de guàrdia ho consideri procedent, en funció de la gravetat dels fets i de la necessitat de protecció integral de la víctima, aquesta podrà adoptar alguna de les mesures cautelars legalment previstes (presó provisional, prohibició d'aproximació, prohibició de residència, prohibició de comunicació, retirada d'armes o qualsevol altra). Un cop aprovada alguna de les mesures de protecció, caldrà que s'emeti una descripció detallada del contingut i la vigència de les mesures aprovades.

Des dels cossos i forces de seguretat, una vegada rebuda la comunicació de la resolució judicial sobre l'adopció d'una ordre de protecció, una unitat operativa responsable del seguiment i el control de les mesures acordades portarà a terme les següents actuacions:

- Examen individualitzat del risc existent en cada cas per graduar les mesures aplicables a les diferents situacions que poden presentar-se. Es tindran en compte les dades i antecedents obtinguts en la fase d'investigació i elaboració de l'atestat policial, així com els facilitats per l'autoritat judicial i l'OAVD.
- Anàlisi del contingut de la resolució judicial. Per tal de determinar quins elements poden contribuir a incrementar la seguretat de les víctimes resulta imprescindible el coneixement precís del contingut de la resolució judicial (número de metres o àmbit espacial de la prohibició d'aproximació, etc.).
- Adopció de mesures de protecció adequades a la situació de risc, per exemple: custòdia policial de 24 hores, vigilància electrònica de l'imputat, assignació de telèfons mòbils, vigilància policial no continuada, etc. En aquest sentit, caldrà tenir en compte que en cap cas les mesures de protecció poden quedar al lliure albir de la víctima. A més, sempre que sigui possible es farà recaure sobre l'agressor el control policial del compliment de l'ordre de protecció
- Elaboració d'informes de seguiment per ser transmesos a l'òrgan judicial.
- En els supòsits de la represa de la convivència, trasllat de residència o renúncia de la víctima de l'estatut de protecció, les forces i cossos de seguretat informaran immediatament de tals fets a l'òrgan judicial perquè procedeixi a l'adopció de les mesures que consideri oportunes.

L'OAVD és també un punt de coordinació de les mesures de protecció. Així, l'OAVD ha de tenir coneixement de totes les ordres emeses des dels òrgans judicials. A més, ha de contactar a totes aquelles víctimes a les quals s'ha imposat una mesura de protecció i les ha d'informar del tipus de mesures de les quals disposen, la seva vigència i contingut, així com de la situació penal i penitenciària del seu agressor.

Per tal d'assegurar la correcta implantació de les ordres de protecció existeix un Protocol d'actuació que recull les accions que cal portar a terme per assegurar la protecció i seguretat de les víctimes. D'altra banda, existeix un Protocol d'actuació de les forces i cossos de seguretat i de coordinació amb els òrgans judicials per a la protecció de les víctimes de violència domèstica i de gènere. El capítol 2 del text recull de forma exhaustiva com assegurar el compliment efectiu de les mesures d'allunyament. A més, existeix també un Protocol de coordinació entre les ordres jurisdiccionals penal i civil per la protecció de les víctimes de violència domèstica. Aquest document presenta la coordinació com un element clau en la protecció de les dones.

5.2 PENA ACCESSÒRIA D'ALLUNYAMENT

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, amb la Llei orgànica 15/2003 es va modificar l'article 57.2 del Codi Penal fent preceptiva la condemna de la pena d'allunyament en totes les sentències condemnatòries per violència masclista. És el que es coneix com una pena accessòria d'allunyament que impedeix a l'agressor condemnat apropar-se i comunicar-se amb la víctima. Segons l'article 48.2 del Codi Penal, la prohibició d'allunyament es concreta en "la prohibició d'aproximar-se a la víctima, o a aquells familiars o altres persones que determini el Jutge o Tribunal, impedeix al penat aproximar-se a ella, en qualsevol indret on es trobin, així com apropar-se al seu domicili, als seus llocs de feina i a qualsevol altre espai que sigui freqüentat per ells [...]". L'aplicació de la pena prevista a l'article 48.2 del Codi Penal no excedirà a deu anys si es tracta d'un delictes greu o cinc si es tracta d'un delictes menys greu. L'objectiu principal de la mesura, de la mateixa manera que les ordres de protecció cautelars, és protegir a les dones i evitar que l'agressor se'ls hi acosti i es repeteixi la violència.

Aquestes penes d'allunyament presenten la peculiaritat de tractar-se de penes previstes exclusivament com penes accessòries. Tal i com s'ha apuntat anteriorment, si bé en relació a d'altres delictes es tracta de penes de caràcter facultatiu, en el cas de la violència masclista, la imposició de la prohibició d'aproximar-se a la víctima o a persones assimilades és preceptiva en totes les sentències condemnatòries. Aquestes penes s'han anomenat penes accessòries impròpies, ja que no es dicten necessàriament de forma paral·lela amb una altre pena, sinó que són fruit d'un determinat delictes i, a més, la seva durada no depèn de la pena principal.

En els casos de violència masclista, la pena d'allunyament es concreta en la prohibició de l'agressor per acostar-se a la víctima, la prohibició d'apropar-se al seu domicili, al seu lloc de treball i a qualsevol altre lloc que aquesta freqüenti, fins i tot en els casos que ella no hi sigui present. La prohibició d'aproximar-se a llocs "freqüentats" caldrà que estigui definida amb la major precisió possible per tal d'evitar situacions ambigües i penes indeterminades. D'altra banda, la novetat verdaderament rellevant en la prohibició d'aproximar-se es troba en l'extensió que implica la previsió. Durant la vigència de la pena accessòria d'allunyament quedarà suspès qualsevol règim de visites, comunicació i estància de l'agressor amb els seus fills i filles que hagués estat establert per una sentència civil.

L'automatisme en la imposició d'aquestes penes accessòries ha estat fortament qüestionat per diverses autores⁸ i autors. Les crítiques a l'obligatorietat de la mesura es basen en la creença que aquesta pot

⁸ Entre d'altres, Marisa Fernández Gálvez a "Mesures d'allunyament obligatòries i consentiment de la dona. Llibertat versus seguretat", ponència presentada a la Jornada Llei 1/04 de mesures integrals contra la violència de gènere. Anàlisi de sis anys d'aplicació. Barcelona, 2 i 3 de juny de 2011.

arribar a vulnerar l'autonomia i la capacitat de decisió de les dones, ja que de forma preceptiva i sense tenir en compte la voluntat de les dones ni les circumstàncies concretes de cada cas, la mesura d'allunyament estarà implícita en la sentència condemnatòria de violència masclista. La crítica continua assenyalant que l'Estat i els poders judicials han de tenir en compte la voluntat de les dones perquè si no és així es perpetua l'estereotip de la passivitat femenina i de la homogeneïtat entre les dones. Tal i com apunta Fernández "(...) quan la prohibició s'imposa contra la voluntat de la dona, atempta contra la seva tutela i la seva autodeterminació i provoca més conflictes dels que pretén resoldre".

D'altra banda, hi ha altres autores i autors que asseguren que l'obligatorietat garanteix la protecció de les dones que es troben en una situació de violència. A més, i seguint de nou a Fernández, "la resposta institucional [davant les crítiques a aquest automatisme] és que les dones no tenen capacitat per a valorar els riscos i que cal protegir-les contra la seva voluntat.

A continuació es presenten algunes dades estadístiques per conèixer, de forma quantitativa, quina és la realitat en relació a l'accés, l'ús i el trencament de les mesures de protecció.

Taula 1: Ordres de protecció adoptades i denegades per Comunitat Autònoma

ÓRDRES DE PROTECCIÓ ADOPTADES I DENEGADES PER COMUNITAT AUTÒNOMA					
COMUNITAT AUTÒNOMA	INCOADES	ADOPTADES	%	DENEGADES	%
Andalusia	1.503	1024	68%	479	32%
Aragó	165	141	85%	24	15%
Astúries	169	98	58%	71	42%
Balears	213	163	77%	50	23%
Canàries	562	371	66%	193	34%
Cantàbria	82	52	63%	30	37%
Castella i Lleó	401	287	72%	114	28%
Castella la Manxa	453	340	75%	113	25%
Catalunya	1335	654	49%	681	51%
València	1122	918	82%	205	18%
Extremadura	212	186	88%	26	12%
Galícia	286	203	71%	83	29%
Madrid	1.445	865	60%	580	40%
Múrcia	493	450	91%	43	9%
Navarra	66	43	65%	23	35%
País Basc	219	128	58%	91	42%
La Rioja	71	61	86%	10	14%
ESPANYA	8797	5984	68%	2816	32%

Font: Observatorio de Violencia Doméstica y de Género del Consejo General del Poder Judicial

Analitzat la taula anterior s'observa que Catalunya és la tercera Comunitat Autònoma on es sol·liciten més ordres de protecció. Tanmateix, és a la que se n'adopten menys. Del total d'ordres sol·licitades (1335), el primer trimestre de 2011, se'n van adoptar un 49% i se'n van denegar el 51% restant.

Segons les dades estadístiques judicials del primer trimestre de 2011, proporcionades per l'Observatori de Violència Doméstica y de Género, les dones que van demanar ordres de protecció al jutjats de violència contra les dones, van suposar el 27% del total de les denunciants. També als jutjats de violència contra les dones, del total dels delictes instruits, es van comptabilitzar 894 trencaments d'ordres de protecció cautelar, un 2.6% del total de delictes instruits. A més, s'han comptabilitzat també 524 casos de trencaments de penes, un 1.5 % dels delictes instruits.

També són interessants les dades proporcionades a "Informe sobre víctimas mortales de la violencia de género y de la violencia doméstica en el ámbito de la pareja o ex-pareja en 2010" de l'Observatori. A continuació es presenten algunes de les dades més interessants:

- L'any 2010 van morir un total de 73 dones per violència masclista. D'aquestes, 51 (70%) no havien denunciat i 22 (30%) sí que ho havien fet.
- D'aquestes 22, 17 (77%) havien sol·licitat mesures de protecció, de les quals se'n van concedir 14 (82%). Els motius de la denegacions van ser, en 2 casos, la no apreciació d'una situació objectiva de risc i, en 1 cas, la renúncia de la víctima a continuar amb el procés penal.
- De les 22 dones que havien denunciat, 6 ho havien fet més d'una vegada i en 5 ocasions havien denunciat trencament de mesures o penes d'allunyament.
- 13 dones van morir estant vigent una mesura de protecció, el 59% de les víctimes amb denúncia prèvia.

Un cop exposat el marc teòric que emmarca la recerca sobre seguretat i violència masclista, a continuació es presenta el marc metodològic de la recerca i l'anàlisi del treball de camp.

II MARC METODOLÒGIC

A continuació es presenta el marc metodològic de la recerca, les tècniques d'investigació utilitzades, la mostra i el període temporal durant el qual s'ha portat a terme la recerca.

La recerca s'ha realitzat a partir de la utilització de les tècniques de recerca de tipus qualitatiu que es presenten a continuació.

Els primers mesos de la recerca s'han dedicat a la definició i preparació del marc teòric. Per fer-ho, s'ha portat a terme una recerca documental per tal de conèixer l'estat de la qüestió en relació al marc legislatiu, polític i acadèmic en matèria de Drets Humans, seguretat i violència masclista. La informació obtinguda ha permès contextualitzar la recerca i redactar el marc teòric.

D'altra banda, i per tal d'obtenir la informació necessària per assolir els objectius plantejats, s'ha portat a terme un treball de camp de tipus qualitatiu, en el qual s'ha utilitzat la tècnica de l'entrevista semi-estructurada i la dels grups de discussió. La recerca qualitativa permet recollir les percepcions i experiències de les persones, que en l'estudi dels fenòmens social representen una font d'informació molt valuosa. A més, l'ús d'aquestes tècniques és coherent amb la perspectiva feminista, al permetre captar directament les experiències de les dones. En concret, les entrevistes semiestructurades⁹ fugen dels límits de les categories fixes preconcebudes de les entrevistes estructurades ("sota sospita" de reproduir esquemes patriarcal) i s'adapten a la perspectiva des d'on l'entrevistada relata les seves experiències. En relació a l'ètica feminista en la conducció de la recerca, el format d'entrevista permet que les dones comuniquin les seves inquietuds i siguin escoltades en un context de confidencialitat i proximitat. D'aquesta forma es redueix el caràcter unidireccional de la recerca, fomentant l'intercanvi entre entrevistada i entrevistadora. D'altra banda, la tècnica del grup de discussió fa possible l'intercanvi d'idees a nivell grupal, a través del qual les persones participants poden expressar lliurement les seves opinions i experiències, en un marc que fa possible la interacció i la discussió.

En concret, s'han portat a terme cinc entrevistes semi-estructurades a dones i quatre a professionals. A més, s'ha realitzat un grup de discussió amb professionals. El treball de camp s'ha portat a terme entre els mesos de febrer i maig de 2011 al territori català, concretament a la província de Barcelona i Girona.

L'univers de la mostra està constituït per dones que han patit violència masclista en l'àmbit de la parella i que disposen de mesures legals de protecció, tan ordres de protecció (mesura cautelar) com ordres d'allunyament (penes accessòries a la condemna). S'és conscient de que es tracta de mesures penals

⁹ Sales, L (2009) *Dones en crisi*. SURT. Fundació de dones. Fundació privada. Barcelona.

diferents, però allò que interessava comprovar en aquesta recerca és com afecta a la seguretat de les dones l'existència de mesures objectives de seguretat. Així, es tracta d'analitzar quina és la seva eficàcia en la garantia del dret a la seguretat objectiva però també subjectiva de les dones. Per tal englobar les dues es parla de mesures de protecció. Si es vol fer referència específicament a una d'elles es parla d'ordres de protecció o bé de penes accessòries o mesures d'allunyament. A més, és important precisar que l'interès de la recerca s'ha centrat en la dimensió penal d'ambdues mesures, deixant de banda la dimensió civil i social.

S'han entrevistat un total de 5 dones. La taula següent mostra les característiques sociodemogràfiques bàsiques de totes elles:

Taula 2: Dades sociodemogràfiques de les dones entrevistades

DADES SOCIODEMOGRÀFIQUES DE LES DONES ENTREVISTADES				
	Edat	Nacionalitat	Responsabilitats familiars	Situació laboral
Àgata	47	Espanyola	2 filles	Baixa per depressió
Lucía	34	Peruana	No	Aturada
Ada	38	Espanyola	No	En període de proves
Sofia	37	Marroquina	4 fills	Aturada
Aloma	38	Espanyola	2 fills	Aturada

L'altra part de la mostra està constituïda per diverses professionals. S'han portat a terme un total de 4 entrevistes semi-estructurades a professionals juristes, psicòlogues, expertes en gènere, violència masclista i seguretat, i membres del cos policial del Mossos d'Esquadra. A més, 5 professionals juristes i responsables de serveis d'atenció directa a dones que pateixen violència van participar al grup de discussió.

Utilitzant metodologies qualitatives, la selecció de les participants és més important que el número concret d'entrevistes o grups de discussió realitzats. En aquest sentit, aquesta recerca no aspira ser representativa però sí significativament rellevant. És a dir, es busca la qualitat de la mostra i del resultat final, així com la possibilitat de proporcionar una aproximació en profunditat sobre la percepció subjectiva de la seguretat que tenen les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una mesura de protecció.

La recerca ha tingut una durada total de 10 mesos, des d'Octubre de 2010 fins a Juliol de 2011.

III INFORME TREBALL DE CAMP

L'Àgata, la Lucía, l'Ada, la Sofía i l'Aloma són 5 dones diferents, amb experiències de vida i de violència també diferents, però totes elles comparteixen el fet de que la violència masclista ha suposat una privació de la llibertat, una pèrdua d'autonomia i l'esvaniment de la seguretat. A més, també tenen un altre punt en comú, totes cinc disposen de mesures de protecció que tenen com a objectiu garantir el seu dret a la seguretat. A continuació es presenta el resultat de l'anàlisi de les seves paraules. Narracions que aporten informació reveladora que ha permès conèixer quina és la seva percepció de la seguretat i comprovar si, efectivament, les mesures de protecció assignades han suposat o no una garantia del seu dret a la seguretat.

El text s'estructura de la següent manera:

Al primer apartat "Àgata: la violència fa molts anys que existeix" és un apartat de contextualització en el qual es presenta, de forma resumida, informació sobre les històries de violència de les dones, els tipus de violència patida i els efectes que aquesta violència ha tingut sobre les seves vides.

En el segon apartat "Lucía: Dije, '¡ya no aguanto más!, y lo denuncié" es fa un breu repàs a les experiències i sensacions de les dones al llarg del procés de denúncia de la violència. Al llarg d'aquest segon apartat es qüestionen temes com el fet de que la denúncia sigui l'única via d'accés a la protecció, el coneixement o desconeixement que tenen les dones sobre les possibilitats de sol·licitar mesures de protecció i les sensacions de seguretat i inseguretat de les dones abans, durant i després de la denúncia.

En el següent apartat "Ada: el miedo es el mismo porque [a orden de protección] es un papel" es plantegen les diverses opinions en relació a l'eficàcia de les mesures de protecció com a garantia del dret a la seguretat de les dones. És també en aquest apartat que es presenten les opinions de les dones sobre el trencament de les mesures de seguretat i les conseqüències que aquest delictes suposa en relació a la seva seguretat. Finalment, es presenten els resultats obtinguts sobre les dificultats que suposa la garantia del dret de la seguretat de les dones en l'àmbit rural.

El quart apartat "Sofía: estar segura es estar lejos de él" anomena i descriu les fonts de seguretat i inseguretat identificades per les dones i per les professionals.

El cinquè apartat "Aloma: les estratègies són de cadascuna" presenta quines són les estratègies d'autoprotecció que han desenvolupat les dones. A més, fa una breu anàlisi de les conseqüències no innòcues que aquestes estratègies tenen sobre la vida de les dones.

1. ÀGATA: LA VIOLÈNCIA FA MOLTS ANYS QUE EXISTEIX

Per tal de contextualitzar els resultats de la recerca, és important fer referència a les històries de violència viscudes per les dones entrevistades. En totes elles, com en la gran majoria de casos de violència masclista, la violència no comença d'una dia per l'altre, sinó que es tracta de processos, més o menys llargs, en els quals la violència comença poc a poc, i mica en mica va augmentant la freqüència i la intensitat de les agressions.

"Fue una relación corta, no fue muy extensa. Al inicio bien, fue todo perfecto pero después como un poco más, se hizo un poco, muchísimo más egoísta, digamos con sus cosas, todo lo que era de él, que concernía a él, pues era más importante que lo mío (...). Se fue un poco más estropeando todo y llegó al punto pues que empezó a agredirme, a tirar cosas, un poco más violento". Lucía

"La violència fa molts anys que existeix. (...)Els insults, les petites patacades, el 'passa d'aquí'. El joc, el que ell tenia com un joc, l'amenaça del ganivet, però que per mi era una amenaça, era cada cop més sovint. I tot, de 7-8 anys endarrere tot ha anat creixent". Àgata

Al llarg de les històries de violència, les dones verbalitzen haver patit diversos tipus de violència, tant física, com psicològica, sexual i, fins i tot, econòmica. Tal i com s'ha apuntat al marc teòric, els diversos tipus de violència masclista es manifesten de forma entrelaçada i, per tant, és habitual que, per exemple, una agressió física vagi acompanyada d'una agressió psicològica o que una agressió sexual impliqui també una agressió física. És precisament aquesta multiplicitat i coexistència de formes de violència allò que expressen les dones al llarg de les entrevistes:

"La violencia es todo tipos de violencia, tanto psicológica como física". Ada

"La violència domèstica hi era sempre, tant psicològica com física, però no l'he pogut demostrar mai". Àgata

"Él me hacía reproches y tal. Y luego ya fue violencia verbal y física". Ada

“Jo sempre havia tingut prous medis econòmics, perquè jo a casa meva mai, mai, mai ens ha faltat un duro. Jo sabia que hi havia cèntims a casa, doncs han desaparegut 360.000€. Carai! Que ni jo sabia que hi havia tants cèntims! I se'ls ha endut!”. Àgata

“I les relacions sexuals eren una descàrrega masculista, una descàrrega... ell no procurava ni joc sexual ni res. Ni t'estimo. Era una descàrrega. (...) [Ella deia:] 'Ostres que m'estàs fent mal, para!' [i ell responia]: 'Poc ho noto jo', i continuava”. Àgata

Davant aquesta multiplicitat de formes que pot adoptar, i efectivament adopta, la violència masculista, es pot confirmar, una vegada més, la certesa de que la violència masculista és un fenomen multidimensional i de conseqüències brutals i devastadores sobre la vida de les dones. Tal i com apunten varies autores, entre elles Camarasa (2009), la violència masculista té efectes destructius sobre la vida de les dones que impacten sobre totes les esferes de la seva vida. Al llarg de les entrevistes portades a terme, s'ha observat de forma especial, les conseqüències que la violència masculista té sobre la condició emocional de les dones que la pateixen.

Les experiències i narratives de les dones mostren com la violència masculista influeix negativament i de forma determinant sobre l'autoestima i la capacitat de poder ser i actuar de forma autònoma i independent. A més, la violència genera vergonya, desorientació, paralització, esgotament i, sobretot, por i inseguretat. Tots aquests efectes tenen conseqüències negatives importants en el procés d'identificació i verbalització de la violència, així com en el propi procés de recuperació. En moltes ocasions la por i la inseguretat paralitzen a les dones i impedeixen que emprenguin accions per poder sortir del cercle de la violència i així poder iniciar el procés de recuperació. Tal i com s'ha apuntat al marc teòric, sense seguretat no es disposa de les possibilitats materials ni de la confiança existencial per exercir la llibertat i per poder reconstruir una nova vida lliure de violència.

“Yo era una persona feliz. Yo antes tenía un mundo y ese tío me hundió psicológicamente.”

Ada

“No estaba segura, me sentía insegura. Me sentía así, apretada, que no podía hacer nada ni nada”. Sofía

“Estaba desanimada, no tenía ánimos. Cada noche dormía mal y lo pasaba mal, y lloraba. A veces se me paraba la cabeza al pensar que hago, me siento así, en esta situación y no puedo hacer nada”. Sofía

“Yo me sentía confundida. Al principio tal vez un poco indignada porque claro, no lo podía entender; y después confundida, aturdida, al final era como bloqueada totalmente, no sabía que hacer, que decir, no podía entender no podía hacer nada. Entonces era como anulada totalmente. (...) Tenía miedo de todo en realidad, no solamente de él. (...) Entonces era como vivir así, todo el tiempo con una tensión terrible”. Lucía

A banda dels efectes a la situació emocional de les dones, la violència masclista també té conseqüències i efectes importants en altres esferes de la vida. En aquest sentit, un dels aspectes més destacats que ha aparegut en les narratives de les dones, és l'elevat grau de medicalització al qual les dones queden sotmeses al llarg dels processos de violència. Si bé en alguns casos la mediació els serveix per tranquil·litzar-se i reduir els nivells d'angoixa i estrès, en d'altres la medicació provoca sensació de pèrdua de control i, per tant, inseguretat. És per aquesta raó que algunes d'elles decideixen reduir la dosi de la medicació i poder recuperar de nou el control sobre les seves vides.

“A parte yo estaba con *trankimacín*, iba con un psiquiatra. Estaba drogada, tomaba aquello y era todo como una película todo el día. Y es lo que quería, no pensar, sabes?” Ada

“Vaig començar a tenir bulímia, ja havia tingut bulímia fa 15 anys. (...) Em van portar a un centre perquè un dia no podia respirar. (...)I em van començar a donar pastilles”. Aloma

“I ara havia deixat una pastilla de dia, perquè no m'agrada prendre pastilles, però me les he hagut de tornar a prendre perquè estava molt, molt, molt deprimida”. Aloma

“Sí que tens el *diazepam*, sí que tens ansiolítics que te'ls poses sota la llengua i te calmes, però has de viure tot la vida amb ansiolítics?” Àgata

Encara en relació amb efectes de la violència sobre la salut, les narratives de les dones han revelat una realitat xocant, torbadora i inquietant. Al llarg del treball de camp portat a terme en el marc d'aquesta recerca s'ha entrevistat 5 dones, entre les quals una havia tingut un intent de suïcidi i dues altres havien pensat, en algun moment, en suïcidar-se.

“I a l'estiu em vaig intentar anar suïcidant al pantà. Ella [la seva amiga] em va estirar. Jo ja havia arribat al pantà, amb la màquina de fer fotos, per tirar-me jo i màquina de fer fotos, perquè és el meu hobby. M'havia passat pel cap. I ho tinc molt present, allà és un lloc que és

mort segura. És allò que si vas allà i aconseguen pujar a sobre aquella barana només has de pensar: me'n vaig. I ets morta. "Àgata

"(..)Estava molt, molt, molt deprimida. Vaig estar tres dies al llit amb ganes de fer coses que no..". Aloma

"(..) Porque ya no es miedo, a mí ya me daba igual morirme. Osea, ya yo he tenido momentos en que..." Ada

Els resultats obtinguts en el aquesta recerca no són, malauradament, casos excepcionals. L'any 2005 es va presentar la recerca "Suicidio y violencia de género", portada a terme per Miguel de Lorente, Cruz Sánchez i Covadonga Naredo. Segons els resultats de l'estudi, el 80% de la població femenina que patia violència masclista havia pensat en suïcidar-se i, d'aquestes, un 64% ho havia intentat. Tal i com apunten les mateixes autores de l'estudi, "la violència de gènere és continuïtat i la persistència porta a l'esgotament de la víctima. (...) I l'esgotament condueix a l'extenuació quan el recolzament extern es percep com a inexistent, en part per haver fracassat en intents previs, i en part per haver estat allunyat pel mateix agressor". En aquest context, els intents de suïcidi o el suïcidi s'han d'entendre com conductes independents però directament vinculades a l'objectiu final de la violència masclista: el control, la dominació i la subordinació de les dones respecte l'agressor. Així, les autores asseguren que "el suïcidi és la manifestació més dramàtica de la violència de gènere i significa la submissió més absoluta de la dona".

A banda dels efectes sobre la salut psicològica, la violència masclista també té conseqüències directes sobre la salut física de les dones. Així, els cops que impacten sobre els cossos de les dones fan que aquestes pateixin lesions diverses com traumatismes, ferides i cremades que poden arribar a causar incapacitats, deterioraments funcionals, cefalàlgies i dolors crònics, entre d'altres.

"Jo m'anava a fer massatges a l'esquena perquè la tensió aquesta no em treia la contractura i la massatgista deia: 'És que no pot ser, enlloc de baixar, la contractura t'està augmentant.' I tot era la mateixa tensió". Àgata

Tal i com s'apuntava al marc teòric, la violència masclista afecte també l'àmbit laboral i pot tenir conseqüències negatives en relació a la participació de les dones al mercat de treball i en el desenvolupament de la seva carrera professional, fet que, al seu torn, pot fer augmentar la inseguretats econòmica. Aquests elements també han estat reflectits en les experiències de les dones participants al treball de camp.

La situació laboral de les dones entrevistades és diversa. De les 5 dones que van participar a la recerca, 3 es trobaven en situació d'atur, 1 en baixa per depressió i 1 en període de proves. Una de les entrevistades expressa que va tenir problemes a la feina com a conseqüència de la violència física que havien patit i de les marques que les agressions havien deixat al seu cos.

“Tuve problemas en el trabajo porque un día llegué con un ojo morado” Ada

D'altra banda, moltes d'elles comparteix el fet que l'estat psicològic en el qual es troben afecta totes les activitats que porten a terme i, per tant, també les seves tasques laborals. Les dones assenyalen com el seu estat psicològic influeix la seva actitud, les seves capacitats i la seva eficiència en relació al seu lloc de treball.

“Tú no puedes tener un trabajo normal. Tú no estás concentrada. (...) Atendiendo a clientes que no tienen la culpa de nada, tu mente está en blanco, no te concentras, te culpabilizas a ti misma” Ada

“Yo estaba harta de pedir en mi trabajo por tener que ir a juicio, porque tenía varios. Claro, al tercero...yo tengo que tener un justificante, y tuve que contarlo en el trabajo”. Ada

Una de les dones entrevistades que estava de baixa per depressió assegura que li agradaria poder tornar a treballar, però que no pot, que no té la força necessària per fer-ho a causa de la situació de depressió en la qual es troba.

“Jo em desviava per la meva feina, però és que ara no tinc forces per anar a treballar (...) Jo hauria de treballar perquè no tinc prou cèntims per arribar a finals de mes. (...) Què tinc que fer? Què faig? No puc treballar, no puc fer res” Àgata

Tal i com s'ha apuntat, les dificultats de poder participar al mercat laboral de forma normalitzada i sense interrupcions, poden arribar a provocar inseguretat econòmica. D'altra banda, altres factors també poden afavorir o incrementar la inseguretat econòmica. Per exemple, la negativa de voler rebre una indemnització per part de l'agressor per, d'aquesta manera, eliminar qualsevol contacte o relació amb aquest, pot fer augmentar la inseguretat econòmica i la situació de vulnerabilitat de les dones.

“Yo estaba muy mal, que cobraba los 400€ de la ayuda. Me dijeron, ‘¿Quieres indemnización?’, y yo dije: ‘No, no... yo no quiero nada, ni un céntimo de él!’. Porque sino, encima quedas como la...” Ada

La inseguretats econòmica també pot venir provocada pel fet d’haver de pagar les despeses derivades del procés legal iniciat un cop s’ha denunciat a l’agressor; per exemple, el fet d’haver de pagar una advocada quan no se’n concedeix una d’ofici.

“Jo estic pagant un advocat perquè a mi se m’ha denegat el d’ofici, quan no tinc cèntims. (...)Aviam, on t’és la justícia en aquesta cas? I saben que me’ls ha espoliat. Però clar, fins al mes de setembre estaven en nom meu. A la justícia li importa tres pitos que jo no n’hagués pogut disfrutar. On t’és la justícia?” Àgata

En els casos del cobrament de les pensions de mantenció, les dones també expressen el seu malestar en relació a la quantitat que reben, la qual es percep com insuficient.

“300€ miserables que no arribo enlloc amb nenes d’11 i 12 anys amb regla... és que amb compreses gairebé te’n vas a 100€!” Àgata

Finalment, és interessant apuntar un altre efecte que ha aparegut al llarg dels discursos de les dones; analitzant les seves paraules es comprova que existeix la tendència de moltes d’elles d’assumir responsabilitat de la violència viscuda. Creuen que són, en part, responsables de la situació viscuda i, al mateix temps, creuen que haguessin pogut fer alguna cosa per aturar la relació violenta.

“Me enseñaron a decir que nunca fue mi culpa, pero yo siento que lo pude haber como cortado antes”. Ada

“Ja feia molts anys d’aquest maltractament, però l’excusava”. Àgata

“Crees que es algo que te lo mereces, te reprochas todo el tiempo”. Ada

“Si jo hagués callat i hagués anat a treballar al camp, i a més a més li hagués tingut els calçotets i el menjar a taula, ell no hagués pas fet res, ell hagués estat bona persona”. Àgata

En realitat, però, l’única persona responsable de la violència és la persona que l’exerceix, en aquest cas, l’agressor. En els casos de violència masclista l’autoresponsabilització per part de les dones és un fet

comú. Les dones no es perdonen haver-se equivocat o no haver trobat la manera d'impedir la violència. Així, les dones es desvaloritzen, es critiquen i perden confiança en la seva pròpia capacitat de sortir de la violència. De fet, en general, la responsabilització de les dones de la violència patida és, segons l'autora Patrizia Romito (2007), una de les tàctiques utilitzades per ocultar i legitimar la violència masclista. Així, segons Romito, la idea de que les dones són responsables de la violència que exerceixen els homes està àmpliament acceptada i arrelada en la societat, i fins i tot en les ments de les pròpies víctimes. Segons l'autora, atribuir la responsabilitat a la víctima permet reduir la sensació de vulnerabilitat. Si es creu que la dona ha patit violència perquè s'ha equivocat o ha fet quelcom que no podia fer, es reafirma la creença d'un món just i previsible, i permet trobar la seguretat en el marc normatiu patriarcal i limitador. "Si eres una buena niña, nada te pasará", com deia, de forma irònica, Esther Madriz (1997). Seguint aquesta idea, les pròpies dones s'atribueixen part de la responsabilitat de la violència patida i se senten culpables. Creuen que podien haver evitat la violència o, si més no, parar-la molt abans.

A través de l'anàlisi de la informació recollida al llarg del treball de camp, es reafirma, una vegada més, la certesa de que la violència masclista té múltiples efectes sobre la vida de les dones. Es conclou també que la seguretat de les dones que pateixen violència queda completament minvada i és sistemàticament qüestionada.

2. LUCÍA: DIJE, '¡YA NO AGUANTO MAS!', Y LO DENUNCIÉ

En un context de violència masclista la restauració o la recerca de seguretat esdevé una necessitat i prioritat per a les dones. Al mateix temps, els poders públics tenen l'obligació de garantir o restaurar el vulnerat dret a la seguretat d'aquestes dones. Les vies existents per poder accedir a mesures de protecció sempre impliquen l'inici d'un procés legal per part de les dones. D'aquesta manera, el requisit imprescindible per poder obtenir una ordre de protecció com a mesura cautelar és interposar una denúncia contra l'agressor. D'altra banda, les penes accessòries d'allunyament són fruit d'una sentència judicial condemnatòria per la qual ha estat necessari un judici i, prèviament, una denúncia. De tot plegat se'n deriva el fet que l'única via per accedir a mesures de protecció, siguin cautelars o penes accessòries, és la denúncia. Hi ha diverses autores feministes que critiquen aquesta realitat. Creuen que les dones haurien de poder tenir accés a mesures de protecció independentment d'haver posat o no denúncia. Algunes crítiques van encaminades al fet de que la protecció de les dones hagi d'estar vinculada, necessàriament, a un procés penal.

D'altra banda, la crítica també s'orienta al fet que la denúncia no suposa, en la majoria del casos, una finalització automàtica de la violència. Sinó que, tal i com s'apunta més endavant, moltes vegades la denúncia pot suposar una repetició de la violència.

"Muchas veces denunciando no se llegaba a nada". Ada

"(...) Tot ha de passar per la via de la denúncia i és un sac sense fons" Àgata

En la majoria de casos analitzats, la denúncia es produeix just després d'un acte de violència brutal en el sí d'una història de violència molt més llarga i anterior en el temps. Abans de la denúncia les dones han provat de portar a terme diverses estratègies per aconseguir que la violència parés, però l'agressor n'ha fet cas omís i ha continuat exercint violència.

"Llegó el punto pues que fue bastante violento físicamente y bueno llegó el momento en el que dije: 'bueno ya no aguanto más', y lo denuncie" Lucía

"Después de las cuchilladas y la paliza que me dió, pues el médico llamó a los Mossos" Ada

"Hasta que un día no podía más y hemos discutido muy fuerte y pasó lo que pasó... me levantó la mano. Y el día siguiente fue con los policías, puse la denuncia y ya está" Sofía

L'ordre de protecció, tal i com estableix la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica, es pot sol·licitar en el mateix moment de fer la denúncia. Quan el cos policial (normalment, les professionals dels Grups d'Atenció a la Víctima - GAV) recull tota la informació sobre els fets que es denuncien, s'informa a la dona de la possibilitat de sol·licitar una ordre de protecció. Si ella decideix sol·licitar-la, es fan els tràmits necessaris i, a la denúncia, s'adjunta el formulari de sol·licitud de l'ordre de protecció. La documentació és enviada als jutjat on se celebrarà, en un termini màxim de 72 hores, un judici que resoldrà si es concedeix o no l'ordre de protecció.

Hi ha diversitat en relació al coneixement que tenen les dones sobre l'existència de les ordres de protecció. Així, hi ha algunes dones que sí que tenen coneixement sobre l'existència de les ordres de protecció:

"Cuando fuiste a denunciar, tu sabías que existían este tipo de medidas? Sí, sí, porque ya había tenido otra en el 2006(...) Y fuiste tu la que pediste la orden? Me preguntaron si le

tenía miedo y yo les dije que sí y me dieron esta orden para que no se me acercara ni nada”.

Sofia

I d'altres, en canvi, no tenen coneixement de l'existència d'aquest mecanisme:

“Yo no sabía absolutamente nada de como funcionaba esto”. Lucía

“**Quan vas anar a posar la denúncia, tu sabies que existien les ordres de protecció? Va ser la meua cosina qui m'ho va explicar**”. Àgata

Tal i com apunten les professionals de l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte (OAVD), és important tenir present l'existència d'estereotips que acompanyen a la dona al llarg del procés policial i judicial que s'inicia amb la denúncia. Estereotips entorn al comportament i les accions de la dona en el moment de la denúncia i la sol·licitud o no de la ordre de protecció, poden tenir un impacte en la seva seguretat. Així, asseguren que “hi ha un sentiment de descrèdit de la dona per part del sistema judicial: la que demana l'ordre de protecció molt efusivament i directament es creu que en sap massa, i la que no ho demana se la pren per tonta i es creu que vol tornar amb la parella i que, per tant, no cal protegir-la”.

Les sensacions de les dones en el moment de la denúncia es concreten en por i inseguretat pel desconeixement tant del procés com de les conseqüències que la denúncia pot suposar. La denúncia és un pas important en el sentit que es fa pública la violència patida i s'impliquen persones externes a una relació fins ara privada. A més, les dones desconeixen quina serà la reacció de l'agressor i tenen por a possibles represàlies. En alguns casos, tot i la voluntat de voler denunciar, no s'hi veien en cor i posposen el moment de la denúncia.

“No veia el moment... pensava: ‘sí, l'has de denunciar, però... et quedaràs, perdràs, què et farà? Et matarà? És que té tantes escopetes perquè és caçador, els ganivets...’ buscava llargues. Perquè és clar, em veia morta. És que em veia morta”. Àgata

Si abans de denunciar la por i la inseguretat ja són una sensació molt present, en el moment de la denúncia aquestes encara s'intensifiquen més. Hi ha el temor de que la situació de violència empitjori i augmenti, i de que la denúncia no sigui la solució adequada. A més, les dones expressen pànic a tornar a casa i, sobretot, a retrobar-se amb l'agressor.

“Cuando yo denuncie, dije, ahora a ver si va a ser peor. (...) Yo estaba con mucho miedo. (...)” Lucía

[Es reproduïx la conversa que va mantenir amb les i els Mossos d'Esquadra en el moment en què va anar a fer la denúncia] "No us estic dient que el meu home té armes? Mata porcs, remena molt bé els ganivets. Els ganivets aquells que tinc a casa, que són de cuina però estan molt ben preparats per matar un porc! Ell t'agafarà i no te'n donaràs compte i ja estaràs morta perquè els remena amb molta agilitat! No és una persona que només sàpiga tallar una patata... no, no, no! És una persona que sap esquarterar animals, valen? Tingueu en compte això! Jo, si ara faig la denúncia, jo no puc tornar a entrar a casa". Àgata

Algunes vegades, un cop feta la denúncia, sorgeix un sentiment de culpabilitat i penediment vers el fet d'haver denunciat. Les dones expressen certa confusió i desconcert i mostren dubtes sobre si s'ha fet allò correcte o no.

"Me sentía muy mal, al principio era como 'lo van a llevar a la cárcel... y yo decía ahhh!'. ¿Que le va a pasar? Yo tampoco voy a condenar a una persona! (...). Es un paso muy difícil el decidir que una persona que tú quieres vaya a la cárcel o no. Si hubiera sabido algo así, tal vez no lo hubiera denunciado, en el momento, no sé, es un poco confuso... pero de cierta manera sé que hice bien en denunciarlo". Lucía

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, la denúncia és la única via per sol·licitar una ordre de protecció. Si en el moment de la denúncia es decideix sol·licitar aquesta mesura de protecció, la policia porta a terme una valoració objectiva de risc. Els requisits per poder sol·licitar i adoptar una ordre de protecció són: a) l'existència d'indicis fonamentals de la comissió d'un delictes contra la vida, la integritat física o moral, la llibertat sexual, la llibertat o la seguretat, b) que el delictes en qüestió s'hagi portat a terme contra una de les persones incorporades dins del llistat de l'article 173.2 del Codi Penal, i c) l'apreciació d'una situació objectiva de risc per a la víctima que requereix l'adopció de les mesures contemplades a aquest precepte. La Llei que regula les ordres de protecció requereix no només que hi hagi hagut un acte de violència, sinó que es presenti una situació objectiva en la qual s'identifiquin condicionants que facin pensar que el fet violent no és puntual, sinó que hi ha certa probabilitat de que la violència sigui reiterada. És a dir, que hi hagi uns fets objectius que demostrin que hi ha la possibilitat de que la violència es torni a repetir.

En aquest sentit, la valoració objectiva de risc definirà la pertinència o no de, primer, sol·licitar i, en un segon moment, concedir l'ordre de protecció. Aquesta valoració del risc es porta a terme des de les oficines policials, normalment des dels GAV, en el moment de fer la denúncia. El cos policial dels Mossos d'Esquadra no té, de moment, cap eina científica de valoració del risc. Tanmateix, sí que disposa d'un seguit d'indicadors, creats a partir de l'experiència d'atenció a dones en situació de violència, i que serveix

com a eina més o menys fiable a l'hora d'avaluar el risc de la víctima. Alguns dels indicadors de risc que s'utilitzen són els següents: tipus d'agressió patida, freqüència, reincidència, si l'agressió ha estat en presència de fills i filles, si l'agressor es troba en tractament psicològic, si és consumidor habitual de substàncies, si té armes o si estan en procés de separació. Es tracta d'una avaluació de risc policial en la qual no hi participa cap altra professional externa. Segons els cos policial dels Mossos d'Esquadra, "en accions de seguretat la policia és la única capacitada per determina quines són les gestions necessàries per assegurar la seguretat de les víctimes".

Una de les crítiques més importants que es fa en relació a les avaluacions de risc, és precisament el fet que l'avaluació la faci, de forma exclusiva, la policia sense tenir en compte altres professionals que hagin pogut estar en contacte amb la víctima i que, per tant, tinguin un coneixement més profund sobre les possibilitats de que la violència es repeteixi. D'altra banda, una de les altres crítiques que es fa en el sistema d'avaluació de risc (crítica especialment pertinent per aquesta recerca) és que no es té en compte la percepció de risc i inseguretat de la dona. Basant-se en la idea de valoració *objectiva* de risc, aspectes i valoracions subjectives de la por i la inseguretat de les dones no es tenen en compte.

Seguint amb el procés, i tal i com s'ha apuntat anteriorment, una vegada es sol·licita l'ordre de protecció, es celebra una audiència judicial en un termini màxim de 72 hores a partir de la qual es decideix si es concedeix o no la mesura de protecció sol·licitada. En els casos que s'accepta, la mesura cautelar que tindrà vigència fins després de la celebració del judici i quan hi hagi sentència. Al següent apartat s'analitza amb profunditat quines són les sensacions i percepcions de seguretat de les dones que disposen d'aquest tipus de mesures.

Amb independència de que es concedeixi o no la mesura de protecció, des del cos policial es decideix el nivell de protecció que rebrà la dona, sempre en relació a nivell de risc objectiu definit. És a dir, una dona a qui no se li concedeixi la mesura de protecció sol·licitada pot també rebre protecció policial. El cos policial estableix 3 nivells de protecció: baix, mitjà i alt. El baix és el que es concedeix a totes les dones que denuncien una situació de violència masclista sol·licitin o no una ordre de protecció. Les accions que es porten a terme sota aquesta nivell de protecció són, bàsicament, proporcionar-li informació sobre els recursos existents. El nivell de protecció mitjà es concreta en fer acompanyaments en alguns itineraris ja que es considera que existeix la possibilitat de que l'agressor trenqui l'ordre de protecció. El nivell mitjà és el més freqüent, a data febrer de 2010 hi havia un total de 38 dones que disposaven d'aquest nivell de protecció. Finalment, el nivell de protecció alt es concedeix en situacions molt extremes i seria, per exemple, protecció policial 24 hores.

Cal tenir present que existeix també la possibilitat de que l'ordre de protecció no es concedeixi. En aquests casos, i segons professionals que treballen en l'atenció amb dones que pateixen violència, "quan les dones surten del jutjat sense ordre de protecció i sense que li hagin fet cas, la seva sensació de seguretat és pràcticament nul·la". A més, en el moment en que es denega una ordre de protecció, les dones "tenen la sensació de que l'han tractat de mentidera, de que han tret valor a la seva situació de violència".

3. ADA: EL MIEDO ES EL MISMO PORQUE (LA ORDEN DE PROTECCIÓN) ES UN PAPEL

Les dones expressen diverses opinions en relació a la sensació de seguretat que tenen al disposar de l'ordre de protecció o de la pena accessòria d'allunyament. Algunes d'elles asseguren que el fet de poder disposar d'una mesura de protecció ha suposat un augment de la seva sensació de seguretat.

"En mi caso [me siento] un poco más segura porque, conociendo a mi expareja, yo sabía que no se atrevería a hacerlo, ya sería demasiado, digamos, sería ponerse él demasiado en riesgo para algo tan poco. (...) La inseguridad en ese sentido a disminuido bastante". Lucía

"Estoy más tranquila y saliendo de aquel miedo. (...) Ahora no, ahora mismo no tengo miedo de nada. Estoy saliendo adelante poco a poco. Creo que mañana o pasado será mejor. Cada día mejor". Sofía

"¿Te parece positiva la orden de protección? Sí, me da sensación de tranquilidad. Si no tuviera la orden, [el agresor] no me dejaría tranquila, estoy segura. Estoy segura que seguiría". Sofía

"Ara em sento més segura que quan vivia amb ell. Ostres la calma! Ara entro a casa i almenys respiro, sé que no entrarà. A fora, no [no se sent segura]". Àgata

D'altres, en canvi, afirmen que l'ordre de protecció no ha suposat cap mena de canvi i que la sensació de por i inseguretat continua sent intensa i persistent. En aquests casos asseguren que l'ordre de protecció és tan sols un paper que no les protegeix d'una futura possible agressió.

"El miedo es el mismo porque es un papel". Ada

"Y entonces nos dicen de llevar la orden en el bolso y esas tonterías. Pero el que te quiere matar... Yo no entiendo, yo te lo digo, es que hay no nada que hacer". Ada

“L'ordre d'allunyament realment a mi no m'ha ajudat amb res perquè m'he sentit molt poc protegida”. Aloma

Aquestes mateixes dones per a les quals l'ordre de protecció no ha suposat un augment de la seva sensació de seguretat, creuen que l'agressor pot tornar a agredir-les en qualsevol moment. Algunes d'elles asseguren que en un primer moment van creure que l'ordre seria una bona solució per aconseguir que l'agressor es mantingués allunyat d'elles, però amb el temps i tenint en compte els trencaments que s'han produït de forma reiterada, arriben a la conclusió de que l'ordre de protecció no suposa cap garantia de seguretat.

“No vi mucho cambio. (...)La orden es en realidad un papel, ¿no? En realidad yo creo que si te pasa algo pueden decir, bueno, este hombre tenía orden de alejamiento, y puede ser condenado ya, pero eso no quiere decir que no te vaya a agredir”. Lucía

“Es como él que te dice que te quiere matar, ya puedes ir con 2 escoltas, que el disparo o el navajazo te lo llevas” Ada

“De seguridad ninguna, absolutamente ninguna”. Ada

“Tienes orden de protección y viene igualmente... de que te sirve denunciarlo?” Aloma

“Per això, lo de la ordre es relatiu. A mi... jo la porto a la cartera, perquè et diuen: ‘tienes que llevar’, però el dia que aparegui, per molta ordre de que tingui... se la pasa por el forro, ja t'ho he dit”. Aloma

“La ordre no... per això et dic, que no... Sí, en aquell moment en què te la donen dius: ‘ai sí, sí que m'ajudarà’, perquè clar, estàs tan malament. Però *visto lo visto*, que cada dia està allà, jo no ho trobo una cosa útil”. Aloma

Algunes professionals juristes asseguren que per a moltes dones, el fet de disposar d'un document en el qual es diu que l'agressor no se'ls hi pot apropar es veu com quelcom insuficient. A més, creuen que “l'ordre de protecció hauria de significar una garantia de seguretat per a les dones, però les limitacions d'aquesta mesura, circumscrita a l'àmbit penal, fa que es pugui arribar a tenir l'efecte contrari es converteixi en una font d'inseguretat”. I continuen afirmant que “més enllà de la represàlia que

s'exerceixen sobre l'agressor quan aquest trenca l'ordre de protecció (que com veurem més endavant, no sempre existeix tal sanció) no existeix cap altra garantia per assegurar el compliment de la mesura".

D'altra banda, i també en relació a la percepció de seguretat, asseguren que és molt important la percepció subjectiva que les dones tenen sobre la seva pròpia seguretat. Així, més enllà del fet objectiu de que l'agressor pugui tornar a exercir violència o no, la seguretat de les dones passa pel fet de sentir-se controlades i percebre que la violència, d'una manera o altra, segueix operant i pot reaparèixer en forma d'agressió en qualsevol moment. Tal i com s'ha apuntat al marc teòric, la por i la inseguretat de les dones funcionen com a mecanismes de control social. D'aquesta manera, la vida de les dones es converteix en una constant supervivència i no en una experiència de gaudi i desenvolupament personal.

Aquestes mateixes professionals asseguren que s'intenta treballar perquè, efectivament, les mesures de protecció suposin un augment de la sensació de seguretat de les dones. Asseguren que moltes dones creuen que el seu agressor se saltarà l'ordre i que les tornarà a agredir. Les professionals intenten treballar la idea de que l'ordre en sí és un límit i que, encara que pugui semblar mínima, suposa una garantia de la seguretat i una suport institucional que els hi concedeix un estatus de víctima i que hi els permet l'accés a determinats recursos socials que poden ajudar-les a recuperar-se. Sempre amb cautela, se les intenta animar i fer veure que l'ordre de protecció pot arribar a ser un salconduit.

A més, és important tenir present que les ordres de protecció poden no ser un mecanisme automàtic de seguretat i que, per tant, és probable que la violència no cessi de forma immediata. Tal i com es comentarà més endavant, encara hi ha aspectes que cal millorar per tal d'augmentar l'efectivitat d'aquest mecanisme, sobretot aspectes relacionats amb les sancions pel trencament de l'ordre. En tot cas, l'efectivitat de l'ordre no és en cap cas responsabilitat de la víctima. Tot i que hi ha algunes professionals que asseguren que l'efectivitat de l'ordre de protecció està relacionada amb "el compromís de la víctima", i que "ella és responsable de que l'altra part es prengui seriosament la pena". Des del posicionament de l'equip de recerca es creu que la responsabilitat única i absoluta del compliment de la mesura cautelar és de l'agressor i, en tot cas, també dels cossos de seguretat que han de vetllar per assegurar aquest compliment.

En relació a la possibilitat de recuperar hàbits perduts gràcies a la mesura de protecció de la qual es disposa, hi ha diversitat d'opinions entre les dones. Si bé algunes asseguren que el fet de poder disposar de l'ordre ha permès recuperar el control de la seva vida i, fins i tot, poder iniciar activitats noves, altres creuen que la seva millora no ha estat tant per l'ordre en sí mateixa, sinó pel pas del temps i pel propi procés de recuperació. D'altra banda, n'hi ha d'altres que creuen que l'ordre de protecció no ha suposat la

recuperació d'hàbits, sinó que ha implicat haver de tenir un control absolut de la situació en tot moment, generant-los-hi una sobrerresponsabilització de la seva seguretat.

“Con la orden, has podido recuperar hábitos que habías perdido? Sí. (...)Los primeros días, aunque tenía la orden, tenía miedo. [Ahora] estoy haciendo muchas cosas que no hacía antes. Estoy aprendiendo catalán, estoy haciendo cursos de trabajo, quiero sacarme el carné de conducir y muchas cosas más. (...) Ahora duermo tranquila, no discuto, no me agobia nadie”. Sofia

“No fue con la orden, fue con los meses más bien, fue tiempo. (...) El primer mes estaba súper nerviosa, segundo, tercero y ya después, viendo que no se acercaba, que no tenía ninguna pretensión de acercarse y de hacerme daño, me dije, pues ya. Poco a poco me he ido tranquilizando y poco a poco he vuelto a los lugares que iba antes. Pero no fue, digamos, por la orden de alejamiento” Lucía

“Què et suposa tenir una ordre de protecció? Tenir 24 sentits per no dir-ne 6, tenir 24 sentits alerta, pensar sempre, estar al cas dels horaris del contrari, estar pendent en tot moment”. Àgata

El trencament de les mesures de protecció suposa la pèrdua absoluta de l'efectivitat del dret a la seguretat de les dones i constitueix, una vegada més, una violació dels Drets Humans. Si el fet de tenir l'ordre implica, en més o menys mesura, un cert grau de seguretat, el fet de que aquesta es trenqui fa que aquest grau de seguretat que es podia haver adquirit, desaparegui immediatament i que, paral·lelament, augmenti de forma exponencial la inseguretat i la por de les dones.

Els trencaments de les mesures de protecció són un fet relativament comú, tot i que només es consideren com a tals aquells que suposen una agressió (física) important. Així, agressions verbals o psicològiques que igualment minven la sensació de seguretat de les dones, en la majoria del casos, no es conceben com a trencaments.

“Ara ja no m'ataca a mi. Ara actua per insinuacions varies. Saps? Ara ja no es directe. Ja no és directe contra mi, són coses perquè jo sàpiga que ell està allà” Aloma

En aquest sentit, algunes professionals asseguren que només es considera trencament casos molt límit i que accions com, per exemple, trucades o acostaments a la víctima, tot i que objectivament trenquen la mesura de protecció, no són considerades delictes i, per tant, no hi ha conseqüències per l'agressor.

Davant el trencament de les mesures de protecció, es percep que l'agressor té màxima impunitat. A més, les dones també denuncien una assistència lletrada de baixa qualitat i descoordinada amb la resta d'instàncies judicials involucrades en el cas, fet que genera sensació de desprotecció i inseguretat.

"(...) I llavors tens aquest advocat [fa referència a l'advocat d'ofici] que no serveix de res i llavors vas amb la meva advocada i et diu: 'saps que tens 6 expedients oberts i cap d'aquests el porta el mateix jutge i ningú sap que existeixen?' O sigui, al cinquè trencament de l'ordre, ningú sap que n'hi ha 4 més, ni sap què ha passat i que [l'agressor] té 2 ordres d'allunyament més. (...) És molt trist que sigui així". Aloma

Diverses professionals juristes asseguren que els costos pels agressors que incompleixen la mesura no són rellevants. Aquest fet suposa que en el moment en que es trenca l'ordre no hi hagi una reacció contundent per part de la justícia. Com a conseqüència, la sensació de les dones és que la mesura de protecció és inútil i ineficaç. Segons aquestes mateixes professionals "és una pauta judicial bastant estesa el fet de que s'incompleixi la mesura de protecció, es denunciï i no passi res". Tal i com s'ha apuntat anteriorment, s'assegura que "ha d'existir una agressió important perquè la reacció judicial sigui contundent".

D'altra banda, altres professionals juristes també apunten que en el casos que sí que hi ha reacció judicial aquesta pot ser molt lenta i descoordinada. Així, pot ser que un judici per un trencament d'una ordre es produeixi entre 6 mesos i 2 anys més tard des del moment dels fets, temps durant el qual l'agressor pot saltar-se l'ordre varies vegades sense que hi hagi una resposta judicial. Així, la dona té la sensació que, tot i disposar d'una mesura de protecció, l'agressor té màxima llibertat i impunitat per saltar-se-la. Tal i com apunta una de les professionals jurista, "en el fons el missatge és que no passa res, li han dit que no es pot apropar, però si ho fa, no passa res". En aquest sentit, una de les crítiques més importants que fan les professionals és el fet que no existeix una sanció específica pel trencament de les ordres, sinó que les conseqüències penals són laxes i comparables a altres infraccions, com per exemple conduir sense permís.

És també important apuntar el fet que moltes vegades hi ha reincidència en els trencaments. És a dir, l'agressor protagonitza més d'un trencament de la mesura de seguretat i, per tant, la sensació d'inseguretat de les dones empitjora de forma important i constant.

"Y me fui para allí, él me persiguió, vino allí y lo detuvieron y se le cayeron 9 meses por todo, por todo lo que me hizo fueron 9 meses. (...)Yo luego regresé, él salió de prisión, me lo volvió

a encontrar. Me lo encontré y me dio una paliza. Vino la policía, lo detuvo y le cayeron 7 meses más de condena". Ada

"Està trencant l'ordre de protecció? Sí, sí. (...). L'última va ser que va venir i va estar a casa meva. Fa un mes, va aparèixer un altre cop a casa meva. (...) El van detenir pel cinquè trencament. El van detenir, però va estar una hora a comissaria i el van deixar marxar". Aloma

El trencament de les mesures de protecció suposa una inseguretat constant per a les dones que dificulta de forma directa i important el seu procés de recuperació. El trencament de les mesures de protecció és viscut com una pas endarrere, com que alguna cosa ha fallat. Segons les professionals, a partir del trencament l'única preocupació de les dones és la possibilitat de que ell torni a trencar la ordre i aquesta "inseguretat que sent impedeix que pugui portar a terme el procés de recuperació".

Des del cos policial dels Mossos d'Esquadra s'assegura que el trencament d'una mesura de protecció suposa una denúncia automàtica i la transmissió de la informació a l'òrgan judicial que, en el seu moment, va emetre l'ordre d'allunyament. Serà aquest òrgan judicial el que haurà de decidir la resposta, la sanció, la qual pot anar des d'una multa fins a penes de presó. Tanmateix, des del propi cos policial s'assegura que, per la seva experiència, rarament a la primera vegada que es trenca l'ordre es produeixen conseqüències penals per l'agressor.

En aquest apartat dedicat a l'efectivitat de les mesures de protecció es vol posar sobre la taula un aspecte que no s'havia tingut en compte en el moment del disseny de la recerca, però que ha aparegut en el treball de camp i que s'ha cregut d'especial rellevància. El fet en qüestió és la importància de la variable territorial en relació a la sensació de seguretat de les dones i de les possibilitats objectives de protecció d'aquestes en l'àmbit rural. Aquesta dimensió espacial, la qual no s'havia tingut en compte fins al moment, va aparèixer fruit d'una entrevista a una dona que disposava d'una ordre de protecció i que residia en un poble de 2000 habitants de la província de Girona. Al llarg de l'entrevista van aparèixer diversos aspectes que posen de manifest l'especificitat de la sensació de seguretat de les dones en l'àmbit rural.

En primer lloc, el fet de residir en un poble petit fa molt més difícil la possibilitat de mantenir la distància d'allunyament dictada per l'ordre. A més, en el cas concret d'aquesta dona, el compliment de l'ordre per part de l'agressor implicaria que deixés d'anar a treballar, ja que el seu lloc de treball està molt a prop de casa de la dona. Tanmateix, la dona tem que si l'agressor deixa d'anar a treballar existeix la possibilitat de que deixi de pagar-li la pensió per les seves filles. Així doncs, a banda de la inseguretat física i psicològica que comporta la violència masclista, en aquest cas s'agreuja també la inseguretat econòmica de la dona.

“**Ell continua vivint al poble?** Molt fàcil. Aquí està casa meva, aquí la carretera i aquí la fàbrica on treballa. Una mica més enllà la casa on s’està ara. De casa a la fàbrica hi ha 500 metres. Això vol dir que no podria ni anar a treballar i anar a dormir a casa seva. On t’és l’allunyament?” Àgata

“**Per tant, està trencant l’ordre d’allunyament.** Sí (...). He anat 20 vegades als Mossos i jo els hi dic. I em diuen: ‘Ostres, és que tens raó!’. Què tinc que fer? Que no vagi a treballar i després ni 300€ miserables que em passa per dues filles?” Àgata

D'altra banda, les possibilitats de que la dona es trobi l'agressor pel poble, i per tant de trencament de la mesura de protecció, són molt elevades, fet que provoca una gran sensació d'inseguretat i de por. En aquest sentit es comprova com la resolució judicial dista molt de les possibilitats reals de seguretat de la dona i com la mesura de protecció assignada és poc viable i, per tant, inefectiva en un entorn rural.

“Surto per la porta [de casa] i ell me pot veure, perquè està en un secció [dins de la fàbrica] que pot veure la porta de casa. Jo des del balcó de casa, si vull, veig com entra i surt i fitxa a l’empresa. El que passa és que no miro, perquè m’estic fent mal jo mateixa. (...) On t’és la seguretat? Que m’ho expliqui algú! Inclús la última vegada la psiquiatra m’ho va dir: ‘És que tens un terror’. Però és clar, és que és un terror real. Perquè és clar, seguretat en tinc teòrica, però pràctica cap. Me l’estic posant jo”. Àgata

“Quan surts al carrer, veus que l’ordre de protecció no és factible perquè te’l trobes. Això no et dóna la seguretat, la seguretat són els 24 sentits que has de posar”. Àgata

“Em van dir que si és creuament de camins no és trencament de l’ordre. Què passa quan per la carretera general que passa per davant de casa meva i jo el veig per mala sort quan surto?” Àgata

A més, existeixen altres dificultats i reptes específics de les zones rurals, com per exemple, un major aïllament o l'accés fàcil a armes (ganivets i armes de foc, molt comú en espais rurals i cases de pagès) que fan augmentar el risc objectiu i la percepció subjectiva d'inseguretat.

“Darrera casa meva hi ha tot un camp d’avellaners. A la nit, a la foscor, ell s’hi pot amagar. Més d’una persona m’ha dit que ha estat allà. Més d’una persona m’ha dit que ha tingut el cotxe allà contemplant si jo sóc a casa, què faig, si hi ha llum, si pujo o baixo escales. (...)Tinc

veïns, però estan allunyats. Uns són grans, que no senten res. Pot passar perfectament per darrera i ningú, ningú, se n'enteraria. Són avellaners, emparen [el so]. Jo des del cap damunt no veig el final. Ni el veí del costat se n'enteraria. On t'és la seguretat?" Àgata

"(...) És que té tantes escopetes perquè és caçador, els ganivets..." Àgata

"No us estic dient que el meu home té armes? Mata porcs, remena molt bé els ganivets. Els ganivets aquells que tinc a casa, que són de cuina però estan molt ben preparats per matar un porc! Ell t'agafarà i no te'n donarà compte i ja estaràs morta perquè els remena amb molta agilitat! No és una persona que només sàpiga tallar una patata... no, no, no! És una persona que sap esquarterar animals, valen?" Àgata

Així, les característiques de l'àmbit rural suposen barreres que impedeixen que els mecanismes de seguretat siguin efectius i eficaços. Si no s'analitzen aquestes característiques i els factors diferencials de l'àmbit rural és impossible abordar de forma adequada la protecció de les dones vers la violència masclista.

4. SOFÍA: ESTAR SEGURA ES ESTAR LEJOS DE ÉL

Es defineix font de seguretat com aquells espais, persones o accions que proporcionen tranquil·litat, serenor, calma i confiança. A partir de l'anàlisi de les narratives de les dones, s'han pogut distingir 5 fonts de seguretat diferents que comparteixen gairebé totes les dones entrevistades. És interessant destacar com les fonts de seguretat que identifiquen les dones no es corresponen amb les mesures judicial o policials de seguretat (ordres de protecció, penes accessòries d'allunyament, etc), sinó que, més aviat, es tracta d'estratègies dissenyades per elles mateixes.

La primera font de seguretat que identifiquen les dones és la xarxa social i familiar. En aquest sentit, algunes professionals assenyalen la importància de que les dones puguin disposar d'aquesta xarxa i que, per tant, no estiguin aïllades i tinguin sempre a prop amistats i/o familiars amb qui poder comptar.

"I aquest amic meu que fa fotos, treballa de nit i llavors té la sort que de dia està lliure. I a tot arreu on anava jo, m'acompanyava ell, a tot arreu. (...)Jo em sento més protegida amb el meu amic al costat tot el dia". Aloma

“La meva amiga ve tots els dies. Quan tinc un baixón ella es queda a dormir. Inclús a casa, dormim juntes. (...)” **Per tant, la seguretat te l’has creat tu mateixa, la teva amiga...** I els 4 amics que m’han ajudat a controlar-lo una mica”. Àgata

“Sí, sí, me ayuda mucho, mis hermanos y hermanas, y mi madre que están todos cerca, cada uno en su casa, pero cerca. Siempre están ahí cuando los necesito” Sofía

La segona font de seguretat que assenyalen les dones és l’existència i la possibilitat d’accedir a serveis d’atenció i suport.

“[En relació al Centre d’Intervenció Especialitzada] Aquí sí. Aquí psicològicament m’ajuda molt, això sí. M’ajuda a agafar més forces”. Àgata

“Sí, sobretodo hablar. Cuando salgo de aquí, salgo nueva. [fa referència a la possibilitat d’anar al CIE] (...) Hablar y explicar lo que he vivido antes, me siento así tranquila. Todo lo malo que tienes dentro, sale”. Sofía

La tercera font de seguretat a la qual fan referències les dones és el fet d’allunyar-se de l’agressor. La distància amb l’agressor, fet que es pot assolir a través de les ordres d’allunyament, és entesa com una important font de seguretat. El fet d’estar lluny de l’agressor i de no tenir-hi contacte, permet a les dones poder concentrar-se en el seu procés de recuperació a partir del qual, poc a poc, aniran recuperant el control de la seva vida.

“Estar segura es estar lejos de él. Aunque estoy sola, sin familia ni policía, estoy bien. Lejos de él, me siento bien”. Sofía

La quarta font de seguretat es concreta en la possibilitat de poder disposar de mecanismes telemàtics de protecció, com per exemple, GPS que permeten poder estar en contacte immediat amb la policia en cas de que la dona es trobés l’agressor de forma inesperada.

“Tengo un GPS que siempre va conmigo que me dieron de la Cruz Roja. Si se me acercara o lo viera por la calle, podría pulsar un botón y avisa la policía”. Sofía

I, finalment, la cinquena font de seguretat, i potser la més destacada, és el propi apoderament de les dones. Segons les professionals, és imprescindible que les dones se sentin fortes, apoderades i que desmuntin la idea d’home totpoderós i omnipresent per tal de poder fer front al procés de recuperació i

poder recuperar la sensació de seguretat. Les dones expressen quines són les tàctiques i estratègies que han desenvolupat i que els hi permeten estar més apoderades i més segures.

“Quan em van oferir això de venir a Barcelona, inclús sabent que ell viu aquí, al sortir d'allà em dóna més seguretat que quedar-me allà. Jo allà no em sento gens segura, gens. (...) **El fet de poder sortir del poble, això et produeix seguretat.** Sí.(...) A mi m'encanta agafar el tren. (...) Ara ja fa un mes o així que l'agafo i m'ajuda molt, perquè em fa sentir lliure. (...) Em va bé venir per Barcelona. (...) És el fet de sortir d'allà, perquè ell no sé si sap que vinc aquí. (...) Quan vinc a Barcelona, m'agrada anar a sola. M'agrada saber que *puedo con esto, y puedo con él!*” Aloma

A banda de les percepcions de les dones, també és interessant analitzar els discursos de les professionals que treballen directament per la garantia del dret a la seguretat de les dones. Així, des del cos policial s'apunta que es fa un seguiment periòdic a les dones que disposen de mesures de protecció. A més, asseguren que en aquelles situacions que es creguin de risc, però que no s'hagi concedit una mesura de protecció, el cos policial també fa un acompanyament i un seguiment.

D'altra banda, des de l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, també es fa un seguiment de les dones que disposen d'una mesura de protecció. A partir de l'any 2003, amb l'entrada en vigor de la Llei 27/2003, existeix el mandat legal que obliga als jutjats a informar a l'Oficina de totes les mesures de protecció concedides (des de l'Oficina s'assegura que no tots els jutjats compleixen amb aquesta obligació). Llavors, l'Oficina té l'obligació de posar-se en contacte amb les dones, ja sigui via telefònica o per correu. Com a conseqüència del volum de feina, l'atenció telefònica s'ha reduït als casos més greus, als altres casos només s'envia una carta. En teoria, la tasca de l'Oficina hauria de ser paral·lela al seguiment que es fa des de Mossos d'Esquadra, però a causa del volum de feina i de la insuficiència dels recursos, només s'atenen aquells casos més greus. Davant d'aquesta realitat s'observa que, el que podria ser una font de seguretat, el fet de poder rebre atenció psicològica i assessorament jurídic per part de l'oficina, no és un servei disponible per totes les dones que disposen d'una mesura de protecció.

Es defineix font d'inseguretat com aquells espais, persones o accions que generen malestar, por, temor i desconfiança. Dins d'aquesta categoria, dones i professionals han definit 4 aspectes claus generadors d'inseguretat, els quals es presenten a continuació.

La primera i principal font d'inseguretat és el propi agressor. Les dones expressen molta por davant al possibilitat de retrobar l'agressor i de que es pugui repetir la violència. Moltes d'elles manifesten la sensació de que l'agressor és omnipresent. A més, també tenen la percepció de que la violència no

cessarà mai, ni durant la vigència de la mesura de protecció ni, fins i tot, un cop la mesura deixi de ser efectiva.

“Me da mucha angustia en el sentido de verlo. (...) Yo no quisiera ni pensarlo, y tampoco quisiera pensar que se pudiera acercarse a mí después de cumplida la orden”. Lucía

“Y como te sientes cuando él viene a tu casa? [quan va a portar les nenes els diumenges que passen amb ell. La dona explica que sempre hi ha la seva germana amb ella i que no es veuen cara a cara i que la comunicació és per l'interfon] Y me siento nerviosa y todo. No siento miedo, pero siento algo que no me gusta... no me siento tranquila”. Sofía

“(...) Porque ahora él está en la cárcel, en Can Brians y cuando salga en junio... yo que sé... a lo mejor cambió, lo hizo pensar la cárcel, pero no lo creo. Y tampoco es justo para mí, a mí me ha hecho mucho daños. A veces te cansas”. Àgata

“És que si surto a fora i si el veig, m'entra una cremor d'aquí dalt al ventre de l'estómac, però és que és horrorós, eh! No s'ho pot pas imaginar ningú la cremor que sento i la tensió que et poses”. Àgata

“(...)És viure amb una tensió de què et pot passar si te'l trobes, i quan te'l trobes, aquella sensació, aquella baixada de moral, aquella por, aquell pànic, aquell terror que t'entra. Qui te'l treu?” Àgata

“Però el meu home és prou capaç de portar-se bé, de no trencar l'ordre judicial i el dia que tingui la sentència que ja s'ha acabat, venir a casa i matar-me, us ho juro com ho dic que em puc quedar morta aquí mateix”. Àgata

“Vaig caminant sempre, vaig mirant sempre, vaig controlant sempre. Quan veig dos cops seguits una persona ja em paro i em poso a mirar un aparador”. Aloma

Les professionals d'atenció psicològica asseguren que les dones pateixen ansietat i tenen la sensació de ser incapaces de refer la seva vida. Les dones creuen que, tal i com s'ha apuntat anteriorment, la violència no finalitzarà mai perquè, tot i les mesures de protecció, continua existint el que s'anomena violència de baixa intensitat. Una violència que no implica agressions fortes, sinó que és molt més subtil i silenciosa però que, igualment, minva la salut psicològica de les dones.

“Sé que està per allà, sé que ronda per allà. M’envia missatges estranys que no tenen res a veure amb res. Coses específiques que només ell sap de mi, saps? O sigui, no em molesta com abans, però jo segueixo tenint la mateixa por de que ell està fora. De vegades miro per darrera la persiana, des de l’habitació, miro així ràpid... O vaig per casa... jo a casa no puc estar, perquè aquesta casa és... continuament mirant l’esclatxa de la cortina, per veure la porta de casa meva de fora... i és continuament mirar, mirar, mirar”. Aloma

D’altra banda, tant les professionals com les mateixes dones asseguren que la indiferència de la gent del seu voltant i de professionals ha suposat també una font d’inseguretat. Tal i com s’ha apuntat quan es parlava de fonts de seguretat, el fet de poder disposar d’una xarxa d’amistat i/o familiars, és un aspecte clau en la relació a la sensació de seguretat. En contraposició a aquesta idea, la indiferència, l’aïllament i l’abandonament són aspectes que tenen precisament l’efecte contrari i fan augmentar de forma important la sensació d’inseguretat de les dones.

“No parlo amb ningú, ni ningú de la meva família. La meva mare no ho entén. Això dels temes de... fins que no ho vius no ho sap, no? (...)O sigui que al final acabo igual sola, perquè diuen que t’entenen però no t’entenen” Aloma

“Perquè la meva mare és de la “vieja escuela”, que jo hauria de treballar, que això de les depressions no existeix, que això és un invent meu, que no sé què, que no sé quantos. (...)La meua mare és la meua mare, però comptar amb ella no puc. No puc”. Àgata

“(...) Que a nadie le importa, te sientes como abandonada porque a nadie le importa”. Ada
 “(...) ¿Y a quién le cuentas estas cosas? Por que nadie las va a entender. ‘¿Qué te paso en la cara?’ ‘Pues me caí’. No se dice: ‘ah es mi novio que me pega’. Eso no se dice. Y aparte que si se dice, nadie lo va a entender”. Ada

“Em fa una mica de por estar jo sola por ahí, perquè ara ja no sé què és capaç de fer. Ara no sé què faria”. Aloma

La tercera font d’inseguretat detectada és la llar, l’espai de residència. Segons el model tradicional de seguretat, al qual es fa referència al marc teòric, l’espai privat ha estat sempre considerat un espai segur en contraposició a un espai públic definit com un espai insegur. La violència masclista desmunta aquesta equació tradicional de seguretat i la llar passa a ser concebuda com un espai que també pot arribar a ser generador d’inseguretat.

“Haig de marxar d’aquella casa, jo no em puc quedar en aquella casa. Jo en aquella casa tinc por, no puc estar-hi, m’entens? Haig d’estar tancant amb clau totes les reixes. I quan sona el telèfon, cridant als nens: ‘No!, no l’agafeu!” Aloma

Finalment, algunes professionals assenyalen el procés judicial com una font constant d’inseguretat. Segons algunes d’elles s’està “exercint una violència enorme des de la judicatura”. Critiquen el fet de que la institució que teòricament ha de protegir a les dones, en realitat pot arribar a castigar-les, jutjar-les, tractar-les malament, posar-les en dubte i humiliar-les. Les professionals asseguren que “en aquests moments els jutjats no són un espai segur”. El fet d’iniciar un procés judicial implica posar en joc situacions noves, entre d’altres la reacció de l’agressor i la reacció del jutjat. Aquest fet fa que s’obrin un munt d’interrogants, dubtes i incerteses que, de forma directa, augmenten la sensació d’inseguretat de les dones.

5. ALOMA: LES ESTRATÈGIES SÓN DE CADASCUNA

Davant aquestes fonts d’inseguretat, les dones són capaces, en la majoria dels casos, de desenvolupar estratègies d’autoprotecció i supervivència. Tanmateix, en certes ocasions, algunes dones asseguren que és molt difícil trobar estratègies de supervivència, espais segurs i motivacions per tirar endavant.

“Ya no hay estrategias. Te cuesta recordar que él te está pisoteando. Es muy duro, tu mente se pone en blanco. No eres capaz de reaccionar nada” Ada

“Anar a dormir. Jo només vull anar-me’n a dormir. Només vull anar a dormir. Arriba la tarda i arriben els nens i només estic desitjant que siguin les 9 per anar a dormir. Per posar-los al llit i posar-me jo al llit amb la música i oblidar-me de tot. O sigui, no és una cosa que diguis faré això per tirar endavant, no. Quan tinc un dia dolent, tinc un dia dolent. L’únic que vull és anar a dormir. (...) La tarda a mi se’m fa eterna fins que arriba la nit. Només vull anar a dormir. M’és igual la resta”. Aloma

“Si m’aixeco un dia molt baix, molt baix, molt baix, ja no em plantejo res, no em plantejo res. O sigui, plorar, plorar, plorar i plorar, plorar, plorar i plorar” Aloma

Tot i així, i tal i com apunten algunes professionals, les dones que pateixen o han patit violència desenvolupen mecanismes i estratègies d’autoprotecció que els permeten la supervivència. A partir de

l'anàlisi de les narratives de les dones, s'han pogut identificar algunes d'aquestes estratègies d'autoprotecció. Entre elles, una de les més utilitzades per les dones i fins i tot recomanada per professionals, és el canvi de rutines. És a dir, deixar d'anar a determinats espais, modificar les trajectòries i els carrers per on es camina, etc.

"Al inicio tal vez, no iba mucho por el centro porque él vivía por ahí. Entonces cada vez que iba por ahí, pensaba 'por estas calles mejor no'. Entonces me iba por otros lados, por si acaso... todo ese tipo de cosas. Cuando estaba acompañada, pues sí, no pasa nada. Pero cuando estaba sola, trataba de evitarlo, claro, no vaya a ser que me lo encuentre". Lucía

"Deje de frecuentar los mismos lugares que íbamos, que sabía el que yo iba. Deje de ir, claro... no quiero retar a la suerte". Lucía

"Has de trencar la rutina teva, trencar les teves rutines, canviar sempre de llocs de comprar, no anar mai sempre allà mateix, moure't de forma impossible, crear-te un presó". Àgata

D'altra banda, una de les estratègies més importants d'autoprotecció està directament relacionada amb el canvi d'habitatge. Moltes de les dones entrevistades, i per l'experiència de les professionals, moltes de les dones que pateixen violència, decideixen abandonar o canviar de llar, sobretot just després del moment de la denúncia, moment en què la por i la inseguretat és especialment important.

"Estàvem amagades, eh? Una setmana en una casa de pagès, lluny. (...)La defensa ens la posàvem nosaltres. Nosaltres sortíem de la porta, teníem el cotxe posat estratègicament darrera la casa que ni es veia. (...) Marxàvem i anàvem a fer l'advocat, el psicòleg, el psiquiatre, allà tot on havíem d'anar, tornàvem i ens tornàvem tancar". Àgata

"Vaig estar una setmana amagada fins que vaig aconseguir canviar tots els panys". Àgata

"Vivia a casa la meva germana i llavors m'amagava a casa de d'aquest amic meu". Aloma

En relació a l'habitatge, és important apuntar, de nou, el fet que la llar es converteix, en moltes ocasions, en un espai no segur. Si bé la llar ha estat sempre concebuda com un espai de seguretat, per moltes dones que han patit o pateixen violència masculista aquesta es converteix en un lloc temut. Les dones desenvolupen diverses estratègies per recuperar la seguretat en aquest espai. Una de les estratègies, no innòcua, és transformar la casa en una presó, en un espai hermètic. Moltes d'elles asseguren haver

reforçat la seguretat de casa seva, canviant els panys i tancant portes que, fins al moment, no s'havien tancat mai.

“Jo m’he fet una presó”. Àgata

“Però jo, quan vaig tornar al cap d’una setmana, només me sentia segura quan tenia... no havia tancat mai tant la casa com llavors. Tots els panys canviats. Hi havia portes que no s’havia tancat en ma vida. (...)Doncs hi ha portals immensos, doncs els llisquets interiors s’ajustaven, però mai es tancaven. Passava els llisquets interiors, tancava el porter automàtic. És porter automàtic, però a més a més li passava la clau. Un porta que anava des de baix al garatge fins a dalt per l’interior, es tancava en clau. Cada nit”. Àgata

“**Et sents més segura a casa teva que a fora?** A la presó que m’he muntat jo. Se li ha de dir presó. Dintre la casa és una presó, per mi. I la meua filla petita també ho diu. Entrem a casa i diu ‘ara és a casa, ara estic a casa’. Quan surt a fora: ‘ai, hi serà el papa?’. Vale? Què, hem de viure en una presó?” Àgata

“He estat dos mesos tancant amb clau a casa. I ara, directament, quan marxa la llum, a la mínima que comença a marxar la llum, baixo totes les persianes, total, total. Perquè l’he vist donant vols per fora, l’he vist. I no vull que vegi dins de casa meua”. Aloma

Davant del desplegament d’aquestes estratègies d’autoprotecció, i de la poca confiança que expressen les dones en relació a l’eficàcia de les ordres de protecció, les dones asseguren que la protecció i la seguretat se la creen elles mateixes. Tal i com s’ha apuntat anteriorment, les pròpies dones són font de seguretat per elles mateixes. Aquest fet, si bé pot ser positiu en tant que apoderament, pot portar a un cert grau de sobrerresponsabilització.

“Doncs això, tu essent l’agredida, tu essent la que tens l’ordre d’allunyament, has de trencar, t’has de crear una presó pròpia. No que te la faci l’Estat la seguretat, te l’has de fer tu, t’has de crear un presó”. Àgata

“Les estratègies són de cadascuna”. Aloma

“Controlàvem. La defensa és un mateix”. Àgata

Les estratègies d'autoprotecció no són innòcues i tenen conseqüències negatives sobre la vida de les dones. A banda d'aquesta possible sobrerresponsabilització en relació a la pròpia seguretat, les conseqüències negatives es concreten, sobretot, en termes de reducció d'autonomia, augment de la dependència vers les altres persones i pèrdua de la llibertat. El fet de no sentir-se segures soles, fa que les dones hagin d'anar sempre acompanyades, que augmenti la dependència de la protecció d'altres persones i que, per tant, es redueixi la seva autonomia.

"Los primeros días, aunque tenía la orden, tenía miedo. No salía sola, siempre acompañada de mi familia o de mis amigas, no iba a sitios lejos. Siempre aquí dentro del pueblo y con gente conocida. Pero ahora voy poco a poco..." Sofía

"Als concerts no puc anar sola. O sigui, estic deixant d'anar... tinc concerts cada setmana, no puc anar perquè sola no puc anar, perquè hi hauria d'anar sola". Aloma

"Jo, si surto, millor sempre anar acompanyada". Àgata

D'altra banda, les dones entrevistades asseguren que el fet d'haver patit violència ha provocat restriccions importants de la seva llibertat.

"Nuestra libertad la perdemos totalmente. (...) Mi vida ya está limitada, yo ya lo acepté, me costó mucho, pero ya lo acepté, esto es así, hay que aceptarlo y ya. (...)Te hablo de las libertades que... es que te condicionan el trabajo, amigos, con tu nueva pareja". Ada

La por a tornar a ser agredides, la por a la repetició de la violència, les fa viure en un estat d'alerta constant, pendents de l'agressor en tot moment. Aquest fet dificulta que elles puguin iniciar i desenvolupar el seu procés de recuperació i puguin recuperar el control sobre les seves pròpies vides.

"Perquè sempre estem pendents dels horaris de treball d'ell. Si ell treballa al torn de matí, sortim a comprar al matí". Àgata

"Has d'estar pendent dels horaris de treball, perquè clar, els ha de complir... tu suposes que compleix els horaris, doncs si saps que aquella hora és al treball, és l'hora que aprofites per sortir". Àgata

Les estratègies per fer front a la inseguretat tenen també un impacte negatiu sobre les possibilitats de participació social de les dones, ja que aquesta queda restringida o minvada com a conseqüència de la por i la inseguretat.

“¿Qué has hecho tú para aumentar tu seguridad? Cambiarme de casa, sin parar, quedarme en el paro, no puedo usar mi dirección, cuando fui a los juzgados me dieron un todo confidencial, ósea, como que estoy escondida, se puede decir”. Ada

A banda de l'impacte sobre la llibertat i l'autonomia de les dones, algunes estratègies d'autoprotecció poden arribar a tenir conseqüències econòmiques, ja que haver de canviar, per exemple, de botigues, pot implicar haver de fer un desplaçament més costós.

“Deixem d'anar al mercat del poble a comprar la fruita i la verdura. Hem canviat de mercat. Què hem d'anar a la ciutat? Ens trenca totes les rutines, hem de gastar molt més amb cotxes i tot. Ja m'ho han dit: 'has de trencar rutines'. Vale, doncs que em paga a mi una despesa tan gran?” Àgata

La manca de confiança vers altres persones, l'aïllament, la transmissió de la por als fills i filles, el sentiment de responsabilitat i la invalidació de la pròpia experiència són també conseqüències de la por i la inseguretat que pateixen les dones.

IV CONCLUSIONS

La violència masclista produeix inseguretat objectiva i subjectiva. No es tracta d'una conclusió reveladora d'una certesa desconeguda però, tanmateix, a vegades és un fet oblidat. Sobretot en el cas de la inseguretat subjectiva, la qual poques vegades es té en compte tot i traduir-se en una por tant real com la produïda, per exemple, per un fet objectiu de violència.

Tal i com plantejava el primer objectiu específic de la recerca, s'ha estudiat la percepció subjectiva de les dones en relació a la seva seguretat. Així, es pot afirmar que la sensació d'inseguretat sorgeix quan s'inicia la història de violència i acompanya a les dones al llarg de tot el cicle de violència. No obstant aquesta continuïtat, existeixen moments concrets en els quals la sensació d'inseguretat i temor pot augmentar de forma exponencial. Un d'aquests moments, és el de la denúncia durant el qual la dona té ambivalència de sentiments i un desconeixement important sobre què pot arribar a passar en relació a les futures reaccions de l'agressor, així com sobre el propi procés iniciat. Un altre moment destacat per les dones durant els qual augmenta la sensació d'inseguretat és quan l'agressor trenca l'ordre de protecció.

Donant resposta al segon objectiu específic de la investigació en relació a l'efectivitat de les mesures de protecció sobre la seguretat de les dones, s'ha apreciat diversitat d'opinions entre les dones entrevistades. Si bé hi ha algunes dones que asseguren que el fet de disposar de l'ordre ha suposat un augment de la seva sensació de seguretat, d'altres apunten que no han notat cap mena de millora. És també important apuntar el fet que totes elles asseguren que el fet de disposar de la mesura de protecció no és una garantia automàtica d'augment de la seguretat. La por i la inseguretat continua existint, en menor o major grau, tot i disposar d'alguna mesura de protecció. Tant les dones com les professionals asseguren que les mesures de protecció no són un mecanisme aïllat, sinó que existeixen diversos factors que fan que la mesura sigui més o menys efectiva. Alguns d'aquests factors són: la resposta de l'agressor, la resposta policial i judicial i la situació personal o emocional de la dona, entre d'altres. Entre els factors condicionants de l'efectivitat de la mesura de protecció, és important destacar la importància de la dimensió territorial. I és que una de les conclusions més rellevants de la recerca fa precisament referència a aquesta variable geogràfica i la seva influència en l'efectivitat de les mesures de protecció. Així, s'ha observat la dificultat de que una mesura de seguretat (com per exemple, una ordre de protecció) sigui efectiva en l'àmbit rural per diverses raons, entre les quals són destacables les dues següents: el fet de residir en un poble petit fa molt més difícil la possibilitat de mantenir la distància d'allunyament dictada per l'ordre i les possibilitats de creuament entre la víctima i l'agressor són més elevades en una població amb pocs habitants.

D'altra banda, un aspecte molt important, destacat tant per professionals com per les pròpies dones, són els trencaments de les ordres i la impunitat que hi ha al voltant de tal delictes. El trencament de les mesures de protecció suposa la pèrdua absoluta de l'efectivitat del dret a la seguretat de les dones, així com una actuació contrària a una decisió judicial. Tanmateix, el trencament de mesures de protecció és una realitat davant la qual existeix un alt grau d'impunitat vers l'agressor. Així, per exemple, és una pràctica judicial estesa el fet de que un trencament no tingui conseqüències penals. A més, no tots els trencaments objectius són considerats com a tals i, en la majoria dels casos, només aquells que han suposat una agressió (física) important són contemplats i tenen conseqüències penals.

També en relació als trencaments, és important apuntar el fet de que moltes dones fan referència a la reincidència en el trencament de les mesures de protecció, al mateix temps que denuncien la manca de coordinació entre el cos policial, les lletrades i la judicatura en el seguiment dels casos. Aquests elements tenen conseqüències importants per la seguretat de les dones, augmentant la seva percepció d'inseguretat subjectiva però també objectiva.

Encara en relació a l'efectivitat de les mesures de protecció, és important apuntar que cap de les dones ha assenyalat el fet de disposar d'una ordre de protecció com una font de seguretat. Si bé han esmentat que el fet d'estar lluny de l'agressor els hi proporciona seguretat, cap d'elles apunta directament a les mesures penals com a fonts de seguretat.

Com a fonts de seguretat, les dones i les professionals han apuntat la xarxa social i familiar, la possibilitat d'accedir a serveis d'atenció i suport, la possibilitat d'estar lluny de l'agressor i el propi apoderament. Les dones asseguren que la seguretat se la creen elles mateixes a partir de diverses estratègies d'autoprotecció.

D'altra banda, com a fonts d'inseguretat les dones i professionals han assenyalat com a primera i principal l'agressor i la por a la repetició de la violència, la indiferència de la gent del voltant, l'espai de residència (la llar) i el propi procés judicial.

Davant d'aquestes fonts d'inseguretat, les dones desenvolupen estratègies d'autoprotecció i supervivència. Entre aquestes estratègies d'autoprotecció destaquen els canvis de rutines, canvis d'habitatge i reforçament de la seguretat de la llar. Totes aquestes estratègies no són innòcues, sinó que tenen un impacte molt negatiu sobre les seves vides, sobretot en termes de pèrdua d'autonomia i llibertat. La por i la inseguretat es converteixen, d'aquesta manera, en mecanismes de control social.

Finalment, és important apuntar com a través de la recerca s'ha comprovat la necessitat de partir d'una concepció multidimensional i feminista de seguretat. Per tal de millorar la seguretat objectiva i subjectiva de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència, cal partir d'una noció de seguretat que vagi més enllà de la definició tradicional. La seguretat de les dones transcendeix la manca o presència de criminalitat. Des d'una perspectiva feminista, la seguretat té a veure amb aspectes com la possibilitat de disposar d'ingressos regulars, la possibilitat de viure en una llar en condicions o la possibilitat de gaudir d'una bona salut. A més, la seguretat té a veure amb la llibertat de moviment, d'expressió i de decisió, amb la possibilitat d'exercir les llibertats quotidianes sense cap mena de pressió o element distorsionant. Des d'una perspectiva feminista, la seguretat està directament vinculada amb una vida lliure de violències masclistes. I, finalment, la seguretat està també relacionada amb la possibilitat de gaudir de mesures de protecció adequades i efectives.

V PROPOSTES PER A LA MILLORA DE LA GARANTIA DEL DRET A LA SEURETAT

Com a resultat del treball portat a terme en aquesta recerca, i fruit de les aportacions fetes per les professionals i per les pròpies dones, es presenten a continuació algunes propostes de millora que tenen com objectiu primer millorar l'eficàcia de les mesures de protecció, i com objectiu final augmentar la sensació de seguretat objectiva i subjectiva de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista.

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, hi ha diversitat d'opinions en relació a la valoració que professionals i dones fan de les mesures de protecció. Si bé per algunes dones el fet de poder disposar d'una mesura de protecció ha suposat una millora per la seva seguretat, per altres no ha implicat cap canvi. D'altra banda, les professionals, en general, fan una valoració positiva de les mesures de protecció. Tanmateix assenyalen que hi ha alguns aspectes que caldria millorar. Entre ells destaquen, per exemple, aspectes relacionats amb la reducció de la impunitat de l'agressor en el moment del trencament de l'ordre o bé la millora de la coordinació entre les institucions implicades en la protecció de les dones.

Tal i com s'apunta a la publicació d'Aministia Internacional *Obstinada realidad, derechos pendientes*, "els avenços legislatius no es corresponen amb canvis significatius en la vida de les dones". La lentitud dels canvis socials fa que la legislació vagi per davant de la pràctica social, policial i judicial. Per tal de millorar la situació, de forma paral·lela als canvis legislatius, "l'Estat és responsable d'arbitrar mesures per l'adequat desenvolupament dels compromisos legals, inclosa l'assignació de recursos econòmics suficients, i d'assegurar-se de que aquestes mesures siguin eficaces per fer realitat els drets de les víctimes a l'atenció, la protecció i la justícia". És a dir, l'Estat és responsable de que les mesures de protecció siguin efectives i compleixin el seu objectiu principal, que augmentin la seguretat objectiva i subjectiva de les dones.

Com a resultat de la recerca portada a terme, a continuació es recullen algunes de les propostes, plantejades tan per professionals com per les pròpies dones, per tal de millorar l'efectivitat de les mesures de protecció i, finalment, augmentar la seguretat objectiva i subjectiva de les dones.

1. Ús de mecanismes de seguretat telemàtics per garantir el compliment de les mesures de protecció

L'article 64.3 de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, preveu la possibilitat de que els òrgans judicials acordin la utilització d'instruments

de tecnologia adequada per controlar el compliment de les mesures d'allunyament imposada amb caràcter cautelar. Si bé és cert que, en un principi, el protocol per a l'ús de les polseres GPS només les preveia com a mesura cautelar, a l'espera del judici, des del mes de març de 2011 les autoritats judicials ja gaudeixen d'empara legal per imposar-les també quan hi hagi una condemna ferma.

L'objectiu de l'ús de sistemes telemàtics de protecció és la detecció de l'agressor a la zona prohibida per l'autoritat judicial. Quan aquesta situació es produeix, es dispara l'alarma i hi ha una comunicació immediata amb un centre de control que avisa a la policia.

Tanmateix, aquest instrument també és subjecte de crítiques. Entre aquestes destaca, per exemple, el fet que algunes vegades poden tenir l'efecte contrari a l'esperat. S'han detectat casos en els quals l'alarma de l'aparell de la dona s'ha disparat sense que l'agressor fos a prop, fet que ha causat estrès i sensació d'inseguretat a la dona. Una altra crítica és que, tenint en compte que els minuts que poden passar en el moment en què l'agressor estar intentant acostar-se a la dona són essencials per la seva seguretat, es creu arriscat el fet que l'alarma vagi a un centre de control de l'empresa privada que gestiona el sistema i des d'allà s'avisí la policia, que ha de traslladar-se al lloc dels fets, ja que es pot demorar l'espera i no es dona una resposta immediata a la situació d'urgència de la dona.

Tot i la controvèrsia existent al voltant de l'ús de sistemes telemàtics de control de les mesures d'allunyament, es creu que aquest tipus de mecanismes poden ser útils i eficaços, sempre i quan se'n faci un ús correcte. Les dones assenyalen com n'és d'important el fet que el sistema telemàtic de control, a banda d'ajudar a garantir la mesura de protecció, permet que els trencaments d'aquesta quedin registrats, fet que els hi permetrà disposar de proves objectives dels acostaments de l'agressor. La qüestió, doncs, és mantenir el sistema millorant-ne el funcionament.

Algunes propostes de millora d'aquests mecanismes són:

- Assegurar, a nivell tècnic, un bon funcionament dels aparells minimitzant el marge d'error i assegurant al màxim que només s'activen quan realment l'agressor incompleix la mesura o pensa imposada per l'òrgan judicial.
- Establir una comunicació directa entre la policia i la dona, sense el pas intermedi de la comunicació amb el centre de control. D'aquesta manera es podria agilitzar el procés, ja que la variable temporal en el moment d'activació de l'aparell és essencial.

2. Millora del seguiment personalitzat de les dones que disposen de mesures de protecció

Tant el cos policial dels Mossos d'Esquadra com l'Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte tenen l'obligació legal¹⁰ de fer un seguiment de les totes les dones que disposen d'una mesura de protecció.

Es proposa que, efectivament, es faci un seguiment i un acompanyament individualitzat de les dones que pateixen violència masclista i que disposen de mesures de protecció. Les professionals asseguren que, en aquest sentit, és important l'existència de persones referents en el sí dels serveis d'atenció i dins del cos policial. És a dir, és important que les dones tinguin coneixement de qui és la professional responsable del seguiment del seu cas.

D'altra banda, és imprescindible que les professionals d'atenció i assistència i les professionals del cos policial tinguin formació en temes de gènere i violència masclista per tal d'evitar una segona victimització i assegurar una intervenció correcta i òptima.

3. Possibilitat de deixar el lloc de residència habitual i començar una nova vida

Tot i que la majoria de vegades la idea de que la dona hagi de marxar (escapar) de la violència iniciant una nova vida lluny del seu lloc habitual de residència pot semblar una idea injusta, en alguns casos pot ser l'única forma de realment poder reconstruir una nova vida lliure de violències. Així, es proposa que, en aquells casos en els quals la dona cregui que és un opció raonable i pertinent, haurien d'existir els mecanismes adequats perquè aquesta pogués iniciar una nova vida en un altre lloc. Així, la dona hauria de poder canviar de lloc de residència amb la seguretat de que tindrà garantits tots els seus drets: dret a un habitatge digne, dret al treball, protecció social etc. Aquest tipus de mesures podrien donar a les dones la possibilitat de reduir i eliminar la sensació de por, una nova sensació de llibertat, i les forces per poder començar de nou.

Per tal de que aquest "començar de nou" fos possible i viable caldria preveure els recursos econòmics suficients i adequats.

¹⁰ L'article 31 de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista n'és un exemple quan apunta que "La Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra ha de vigilar i controlar el compliment exacte de les mesures acordades pels òrgans judicials. En el marc de cooperació establert amb les forces i cossos de seguretat, les policies locals de Catalunya han de col·laborar per a assegurar el compliment de les mesures acordades pels òrgans judicials." I continua afirmant que "Les administracions públiques de Catalunya han de garantir que els cossos de policia autonòmica i local prestin l'atenció específica en protecció a les dones".

4. Realització d'avaluacions de risc un cop finalitzat el període de vigència de la mesura de protecció i possibilitat de prolongació de la mesura

Una vegada finalitzat el període de vigència de la mesura de protecció, es proposa que es realitzi una avaluació del risc de la víctima per comprovar les possibilitats de que l'agressor exerceixi, de nou, violència. Si el resultat de l'avaluació de risc és positiu, és a dir, que continua existint risc per la víctima de que l'agressor reincideixi, hi hauria d'haver la possibilitat de poder prolongar la mesura de protecció.

5. Fer efectives les sancions pel trencament de l'ordre per tal de reduir la impunitat de l'agressor

Una de les qüestions més denunciades, tant per part de les professionals com per part de les dones, és l'elevat grau d'impunitat del que gaudeixen els agressors quan trenquen les mesures de protecció. Una de les raons per les quals es creu que el trencament de les mesures de protecció és una pràctica relativament habitual, és el fet que la sanció per aquest trencament no és suficientment restrictiva. Aquest fet genera impunitat, ja que en moltes ocasions el trencament de l'ordre no és considerat delictiu i, per tant, no té conseqüències penals. D'altra banda, en els casos en els quals sí que és considerat delictiu la pena és lleu i arriba tard. D'aquesta manera, l'agressor queda exempt de càstig i la dona té la sensació de que la mesura de protecció no té cap valor i que, per tant, està desprotegida.

A més, davant una resposta judicial passiva o lleu, les possibilitats de reincidència de l'agressor augmenten i, per tant, la sensació d'inseguretat de les dones també ho fa.

Per tal de corregir aquesta situació, es proposa, en primer lloc, que es considerin delictius tots els trencaments objectius de les mesures de protecció, i no només quan es tracti d'una agressió amb violència física. I, en segon lloc, que l'actuació de resposta policial i judicial davant del trencament sigui àgil i efectiva.

6. Creació d'un sistema de control i seguiment de l'agressor

Es proposa la creació de grups d'intervenció amb els agressors (per exemple, dins el propi cos policial de Mossos d'Esquadra) per tal que poguessin portar a terme un seguiment i un control de tots els homes que tinguessin una mesura de protecció vigent. Es podria tractar d'un seguiment telefònic en els casos menys greus i presencial en els casos més greus. L'objectiu de la mesura seria portar a terme un control sobre aquests homes amb la finalitat de fer recordar la vigència de l'ordre així com les conseqüències que pot tenir no complir-la. D'aquesta manera, a més, es recorda que la responsabilitat del compliment de la mesura recau sobre l'agressor.

7. Realització d'avaluacions de risc que tinguin en compte la subjectivitat de les dones i la història de violència

Es proposa la creació d'equips multidisciplinars que avaluin la situació de risc des de diversos punts de vista i no només una valoració policial. En aquest sentit, la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia del Ministeri de Justícia, va fer públic, el mes de juliol de 2011, el "Protocolo médicoforense de valoración urgente del riesgo de violencia de género". El Protocol recull el procediment de valoració del risc de violència masculista perquè es pugui emetre un informe en un termini inferior a 72 hores. Aquest informe medicoforense serà complementari al que estan portant a terme els cossos policials i té com objectiu facilitar a l'òrgan judicial la decisió sobre l'adopció de mesures de protecció. Segons aquest mateix protocol, la valoració medicoforense del risc de violència masculista precisa d'una metodologia que doti de rigor científic i que permeti preveure el comportament violent en el futur de cara a la protecció a les víctimes. El protocol s'estructura en 5 apartats, dels quals a continuació s'apunten els aspectes més rellevants per la recerca.

En relació a les fonts d'informació s'assenyala el fet de que és important recollir informació per part de l'agressor, per part de la víctima així com també per part de les testimonis. En aquest sentit destaca la importància que pren el fet de poder disposar de diverses fonts d'informació per poder contrastar.

D'altra banda, en relació als factors de risc associats a la violència és interessant destacar com es té en compte la vulnerabilitat de la víctima, la qual es mesura a partir de la percepció subjectiva del perill per part de la dona, les possibles temptatives de retirades de denúncies o d'interrupció dels processos de ruptura, així com les pròpies condicions temporals de les dones com poden ser la situació de soledat, aïllament, dependència, etc.

Es proposa, doncs, que les valoracions de risc, les quals han de ser un element més perquè la justícia valori la necessitat o no d'adoptar mesures de protecció, tinguin en compte la subjectivitat de les dones. El fet de valorar i tenir en compte la subjectivitat de les dones a l'hora de valorar la situació de risc en la qual es troben, ha d'anar estretament lligat al reconeixement de la legitimitat de la inseguretat i por de les dones i a la credibilitat de les seves experiències i vivències.

Finalment, es recomana que l'avaluació de risc tingui en compte tota la història de violència i no només l'últim episodi violent (a partir del qual, en la majoria de casos, s'interposa la denúncia). És molt important que es tingui en compte la violència continuada i sistemàtica que pot haver patit la víctima durant els últims anys. Si no és així es reproduïx el model tradicional de seguretat que només té en compte la

violència física i puntual. Cal que a l'avaluació de risc incorpori una mirada que permeti recollir tots els matisos i percepcions d'inseguretat de les dones al llarg de les seves històries de violència.

8. Millora de la coordinació institucional

La coordinació de les diverses professionals i institucions que han de garantir la seguretat de les dones és essencial perquè, efectivament, la seguretat objectiva i subjectiva de les dones sigui real. La coordinació no pot dependre de la voluntat de les professionals, sinó que ha de tractar-se d'una qüestió sistemàtica. Si bé existeixen diverses legislacions i protocols que preveuen la coordinació institucional en matèria de violència masclista, moltes professionals asseguren que aquesta coordinació no és encara del tot real, però sí altament desitjable.

Es creu que la coordinació és una font de seguretat molt important per la dona. En aquest sentit es proposa que existeixi, realment, un treball transversal d'abordatge de les situacions de violència que involucri diverses professionals de diferents institucions: cos policial, fiscalia, jutjats, serveis socials, oficina d'atenció a la víctima, etc.

9. Agilització dels processos judicials

Una de les fonts d'inseguretat assenyalades per les professionals és la lentitud amb la qual els processos judicials es desenvolupen. A banda de la inseguretat que genera el fet d'estar immersa en un procés judicial, i de les energies, temps i diners que s'hi ha de destinar, l'eternització del mateix fa que el procés de recuperació de les dones també es dilati i s'alenteixi.

Es proposa que, per tal d'augmentar la sensació de seguretat de les dones i, al mateix temps, accelerar els seus processos de recuperació, hi hagi un resposta més ràpida del sistema judicial.

10. Augment del protagonisme de les dones en el sí del procés judicial

En moltes ocasions les dones es senten completament fora del procés judicial al qual estan immerses i senten que no tenen cap mena de control ni coneixement sobre les decisions que es prenen. Aquest desconeixement provoca molta més sensació d'inseguretat i desaperament. Fer que la dona es converteixi en el centre del procés judicial, que disposi de tota la informació de forma clara i intel·ligible, farà que tingui la sensació de tenir més control sobre la seva vida i, per tant, se sentirà més apoderada i segura. En aquest sentit, caldria buscar els mecanismes més adequats per assegurar el protagonisme de les dones.

11. Garantir que les professionals tinguin formació en gènere i violència masclista

Per tal d'assegurar una intervenció adequada, que respongui a la necessitats de les dones i fugi de revictimització, és necessari que les professionals que treballen directament amb les dones des dels poders públics i ens els diversos àmbits (social, policial, judicial, etc.) tinguin formació en gènere i en violència masclista. En aquest sentit, programes de formació en aquesta matèria haurien de formar part de la trajectòria formativa d'aquestes professionals.

BIBLIOGRAFIA

- Aedo, M. et al. (2011) *Orientándonos en derechos*. Creación positiva y Àmbit prevenció. Barcelona. [en línia] [Consulta: 14 de març]. Disponible a:
<http://www.creacionpositiva.net/uploaded/Orientandonos%20en%20Derechos.pdf>
- Barela, C. (2004) *Manual para mujeres maltratadas (que quieren dejar de serlo)*. Plaza Edición. Barcelona.
- Bunch, C., Frost S. (2000). *Women's Human Rights: An introduction*. Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's issues and Knowledge. New Jersey. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<http://www.cwgl.rutgers.edu/globalcenter/whr.html>
- Bunch, C., Reilly, N (1994). *Demanding accountability: the global campaign and Vienna tribunal for women's human rights*. Center for women's Global Leadership and the UNIFEM. New York. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<http://www.cwgl.rutgers.edu/globalcenter/publications/demand.pdf>
- Camarasa Casals, M. (2009) GVEI. Propuesta de neuvso indicadores para medir los efectos de la violencia de género. SURT. Fundació de dones. Fundació privada. Projecte Europeu Daphne III. Comissió Europea.
- Carrasco Bengoa, C. (2006) *Estadístiques sota sospita: proposta de nous indicadors des de l'experiència femenina*. Eines:7. Institut Català de les Dones. Barcelona.
- Comité d'action femmes et sécurité urbaine(CAFSU, 2001-2002). *La seguridad de las mujeres. De la dependencia a la autonomia*. Montréal. [en línia]. [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
http://www.femmesetvilles.org/pdf-general/cafsu_fiches_es.pdf
- Comité de América Latina y el Caribe para la Defensa de los Derechos de la Mujer (CLADEM, 2002). *Declaración de los derechos humanos desde una perspectiva de género*. Lima. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
http://www.cladem.org/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=193&id=1043:declaracion-de-los-derechos-humanos-desde-una-perspectiva-de-genero
- Córdova Montúfar, M. (2007) "Percepción de inseguridad: una aproximación transversal". *Ciudad segura. Programa de Estudios de la Ciudad. Percepción inseguridad ciudadana*, Quito: FLACSO sede Ecuador. Núm. 15, Març 2007. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<http://www.flacsoandes.org/dspace/bitstream/10469/2623/1/04.%20Percepci%C3%B3n%20de%20inseguridad.%20una%20aproximaci%C3%B3n%20transversal.%20Marco%20C%C3%B3rdova%20Mont%C3%BAfar.pdf>
- Fernando Carrión M. (2007) "Percepción de inseguridad ciudadana". *Ciudad segura. Programa de Estudios de la Ciudad. Percepción inseguridad ciudadana*, Quito: FLACSO sede Ecuador. Núm. 15, Març 2007. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:

<http://www.flacsoandes.org/dspace/bitstream/10469/2623/1/04.%20Percepci%C3%B3n%20de%20inseguridad.%20%20una%20aproximaci%C3%B3n%20transversal.%20Marco%20C%C3%B3rdova%20Mont%20C3%BAfar.pdf>

Guia sobre la normativa de gènere. Indera. Barcelona
[en línia] [Consulta: 14 de març]. Disponible a:
http://www.mueveteporlaigualdad.org/docs/Guia_normativa_genere_catalan.pdf

Juliano, D. (2005) *Les alters dones: la construcció de l'exclusió social: els discursos que ens uniexen i ens separen.* Quaderns de l'Insitut. Institut Català de les Dones. Barcelona.

Lorente, M et al. (2005) *Suicidio y violencia de género.* Federación de Mujeres Progresistas. Madrid

Madriz, E. (1997). *Nothing bad happens to good girls. Fear of crime in women's lives.* University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California.

Montero Gómez, A. Mujeres en Red. El periódico feminista. *La seguridad como derecho.*
[en línia]. [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<http://www.nodo50.org/mujeresred/spip.php?article1528>

Naredo Molero, M.; Praxagora Cooperativa (2010) *Guía para la elaboración de diagnóstico sobre seguridad con enfoque de género.* Generalitat de Catalunya - Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participacio. Barcelona
[en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
http://zonadona.entitatsgi.cat/files/23-2042-document/guia_diagnosticseq.pdf?go=3d7fa7fcaa728fb878ce1183a1afcb3f69d23386f7ce20b3c23009dba534af3e77887909f2e25a99bf95960d17d106647dfa640c91901cc1

Naredo Molero, M. (2001) *Seguridad urbana y miedo al crimen.* Instituto Juan de Herrera. Madrid.
[en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<http://habitat.aq.upm.es/boletin/n22/amnar.html#Piepag1>

Pain H, R. (1995) *Social geographies of women's fear of crime.* Division of Geography and Enviromental Management, University of Northumbria. Newcastle-upon- Tyne.
[en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
http://www.blackwellpublishing.com/pdf/Social_Geographies.pdf

Peters, J., Wolper, A. (eds) (1995) *Women's rights, human rights: international feminist perspectives.* Routledge, New York.

Revista Catalana de Seguretat Pública. Institut de Seguretat Pública de Catalunya. Maig 2009, vol 20. Barcelona: Institut de Seguretat Pública de Catalunya. ISSN1138-2465

Roca Cortés, N. i Masip Serra, J. (en premsa, publicació al 2011) *Intervención grupal en violencia sexista. Experiencia, evaluación e investigación.* Barcelona: Herder.

Román Rivas, M. (2002) *La pócima de la inseguridad.* Colectivo de Mujeres Urbanistas de Madrid. Basauri.
[en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a:
<https://sv010.basauri.net/berd/datos/Violencia/3%20-%20La%20p%C3%B3cima%20de%20la%20inseguridad%20%28MARTA%20ROM%20C3%81N%29.pdf>

Romito, P. (2007) *Un silencio ensordecedor. La violencia ocultada contra mujeres y niños*. Montesinos Ensayos, Madrid.

Saim, M. (2000) "Seguridad pública y derechos humanos". A: Soriano, R.; Alarcón, C. ; Mora, J. (ed. i coord.) *Diccionario crítico de los derechos humanos I*. La Rábida: Universidad Internacional de Andalucía.

Secretaría de Estado de Justicia. Dirección General para la Modernización de la Administración de Justicia. *La orden de protección de las víctimas de la violencia doméstica; qué es y cómo funciona*. [en línia] [Consulta: 14 de març de 2011]. Disponible a: <http://www.inmujer.migualdad.es/mujer/violencia/docs/ordenproteccion.pdf>

Sen Gupta, I. (2005) *Human Rights of Minority and Women's: reinventing women's rights* (Ed). Isha Books. Adarsh Nagar, Delhi.

Taylor, V. (2003) *Human security=women's security?*. Feminist Institute of the Heinrich Boell Foundation. Berlín. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a: http://www.glow-boell.de/media/de/txt_rubrik_3/Taylor_authorized.pdf

United Nations Population Funds (UNPFA). Women's rights are human rights, Chapter 6. *The state of the world population 2000*. [en línia]. [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a: <http://www.unfpa.org/swp/2000/pdf/english/chapter6.pdf>

Vallespín Pérez, D. (2004) *La tutela cautelar de las víctimas de violencia de género a la Ley orgánica 1/2004*. Àmbit administració de justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Barcelona. [en línia] [Consulta: 14 març 2011]. Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_89103233_1.pdf

Walker, L (1979) *The battered women*. Harper & Row. New York.

Recomenació Rec(2002) 5 sobre la Protecció de la dones contra la violència, adoptada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 30 d'abril de 2002. Disponible a : http://www.inmujer.migualdad.es/mujer/politicas/docs/5_Rec_2002_5.pdf

Llei d'Enjudiciament Criminal

Disponible a:

http://www20.gencat.cat/docs/Adjudat/Documents/ARXIUS/rd14_9_1882lecr%20maig%202010.pdf

Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/Adjudat/Documents/ARXIUS/l27_2003lopvvd.pdf

Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere Disponible a: <http://www.boe.es/boe/dias/2004/12/29/pdfs/A42166-42197.pdf>

Llei Orgànica 15/2003, de 25 de novembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Disponible a: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo15-2003.html

Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Disponible a:

http://www20.gencat.cat/docs/icdones/03%20Ambits%20tematics/Arxiu%20docs/lleiviolenca_cat.pdf

Beijing Declaration and Platform for Action (1995). The Fourth World Conference on Women. Beijing.

Disponible a:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>

Obstinada realidad, derechos pendientes. Tres años de la Ley de Medidas de Protección Integral Contra la Violencia de Género. Informe d'Amnistia Internacional.

Disponible a:

<http://www.es.amnesty.org/index.php?id=3054>

Protocol de coordinació entre les odres jurisdiccional penal i civil per la protecció de les víctimes de violència domèstic

Disponible a:

<http://www.justizia.net/viodom/pdf/CoordinacionCivilPenalCGPJ.pdf>

Protocol d'actuació de les forces i cossos de seguretat i de coordinació amb els òrgans judicials per a la protecció de les víctimes de violència domèstica i de gènere.

Disponible a:

http://www.observatorioviolencia.org/upload_images/File/DOC1182341620_PROTOCOLO_ACTUACION_POLICIA.pdf

Protocol per a la implementació de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica.

Disponible a:

<http://www.guardiacivil.org/mujer/ley2.jsp>

Protocol médico-forense de valoración urgente del riesgo de violencia de género- Dirección general de relaciones con la administración de justicia. Ministerio de Justicia.

Borrador provisional disponible a:

<http://www.matrix666.net/wp-content/uploads/2011/07/Protocoloforense.pdf>

Programa marc d'ordenació de l'atenció integral de les víctimes de l'oficina d'atenció a la víctima del delict.

Disponible a:

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Adjucat/menuitem.5241ca2acc8cf176b1893110b0c0e1a0/?vgnextoid=4ef4409dd6423110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=4ef4409dd6423110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default#Blocc458d6fac8282210VgnVCM1000008d0c1e0a>

Fernández Gálvez, Marisa. "Mesures d'allunyament obligatòries i consentiment de la dona. Llibertat versus seguretat", ponència presentada a la Jornada Llei 1/04 de mesures integrals contra la violència de gènere. Anàlisi de sis anys d'aplicació. Barcelona, 2 i 3 de juny de 2011.

ANNEX: AVALUACIÓ DEL PROJECTE DE RECERCA

AVALUACIÓ DEL PROJECTE DE RECERCA

A continuació es presenta l'avaluació del projecte de recerca "Mecanismes de garantia del dret a la seguretat de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre d'allunyament de l'agressor". La recerca ha estat avaluada a dos nivells. D'una banda, s'ha avaluat l'assoliment dels objectius plantejats a través dels indicadors creats ja en el moment del disseny de la proposta. La taula A1: avaluació de l'assoliment dels objectius mostra els resultats obtinguts. D'altra banda, s'ha portat a terme una avaluació del propi procés de recerca a través de la qual s'ha avaluat la realització de les activitats plantejades, l'assoliment dels resultats previstos en relació a l'execució de les activitats planificades dins el calendari fixat, la metodologia preestablerta i el pressupost assignat. La Taula A2: Avaluació del procés de recerca presenta els resultats aconseguits.

Taula A1: Avaluació de l'assoliment dels objectius

OBJECTIU GENERAL	INDICADOR	RESULTAT
Millorar el coneixement sobre els mecanismes de garantia del dret de la seguretat de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de violència masclista fruit de la qual s'ha dictat una ordre de protecció o una pena accessòria d'allunyament de l'agressor, i analitzar la seva eficàcia des de la pròpia experiència de les dones.	Investigació realitzada	La recerca s'ha portat a terme dins el període temporal i el pressupost acordat donant com a resultat el present informe de recerca. Amb el treball de camp i al llarg de l'informe s'han assolit els objectius específics definits.

OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS	RESULTAT
<p>OBE1: Estudar quina és la percepció subjectiva que tenen les dones que es troben o s'han trobat en una situació de VM fruit de la qual s'ha dictat una ordre de protecció o una pena accessòria d'allunyament de l'agressor, en relació a la seva seguretat.</p>	<p>OE1.I1: Indicadors de percepció subjectiva de la (in)seguretat.</p>	<p>Nombre de dones que, tot i disposar de mesures de protecció:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Reforcen la seguretat de la seva llar o bé han canviat de lloc de residència per por a represàlies b) Continuen sentint-se insegures c) Han modificat les seves rutines d) Han modificat els seus recorreguts
	<p>OE1.I2: Llistat de principals fonts de seguretat i inseguretat</p>	<p>Fonts de seguretat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - xarxa social i familiar - existència i la possibilitat d'accedir a serveis d'atenció i suport - allunyar-se de l'agressor - possibilitat de poder disposar de mecanismes telemàtics de protecció - propi apoderament de les dones <p>Fonts d'inseguretat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - l'agressor - indiferència de la gent del seu voltant i de professionals - la llar, l'espai de residència - procés judicial
<p>OBE2¹¹: Comprovar si els instruments legislatius i les polítiques de seguretat existents en relació a les ordres</p>	<p>OBE2.I1: Nombre de polítiques i mesures legislatives analitzades i quantes tenen en compte la perspectiva</p>	<p>S'han analitzat un total de 7 textos legals en matèria de</p>

¹¹ L'OBE2 i els indicadors presentats aquí són fruit d'una combinació de l'OBE2 i OBE3 definits a la proposta de recerca.

<p>d'allunyament en situacions de VM incorporen la perspectiva de gènere, són coherents amb les experiències i vivències de les dones i garanteixen el dret a viure sense por i sense violències.</p>	<p>de gènere.</p>	<p>seguretat i/o violència masclista i 5 protocols d'actuació en matèria de violència masclista. En els textos exclusivament sobre violència masclista la perspectiva de gènere es té en compte, tot i que en alguns és més visible i efectiva que en d'altres. D'altra banda, en aquells textos legals que regulen en matèria de seguretat de forma genèrica, la perspectiva de gènere no hi és present.</p>
	<p>OBE2.I2: Comparativa entre les polítiques i les mesures legislatives existents i les percepcions i sensacions expressades per les dones.</p>	<p>Si bé les professionals asseguren que la legislació vigent ha suposat grans avenços en relació la garantia del dret a la seguretat de les dones, les experiències de les dones disten de ser positives. Tal i com s'ha exposat al llarg de l'informe de recerca, existeixen, entre les dones, diverses opinions en relació a l'eficàcia de les mesures de protecció. Per algunes d'elles, el fet de poder disposar d'una mesura de protecció ha implicat un augment de la seguretat, mentre que per altres no ha suposat cap mena de canvi.</p>
	<p>OBE2.I3: Fortaleses i mancances de les mesures i legislacions analitzades</p>	<p>Fortaleses:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tenint en compte que l'allunyament de l'agressor s'ha identificat com una font de seguretat, les mesures de protecció possibiliten aquesta distància <p>Mancances:</p> <ul style="list-style-type: none"> - no tenen en compte la percepció subjectiva de seguretat o inseguretat de les dones - existeix impunitat davant del trencament de les mesures - manca d'efectivitat de les mesures especialment en

		l'àmbit rural - manca de coordinació entre professionals
OBE3 ¹² : Plantejar mesures d'intervenció per augmentar l'eficàcia dels mecanismes de garantia de seguretat i augmentar, al mateix temps, la sensació de seguretat de les dones	OBE3.I1 : Nombre de mesures plantejades i col·lectius a las quals van adreçades.	S'han plantejat un total d'11 propostes de millora, recollides al capítol V d'aquest informe, dirigides a: - Cos policial dels Mossos d'Esquadra - Professionals d'atenció i assistència a dones en situació de violència masclista - Sistema judicials i operadores jurídiques

Taula A2: Avaluació del procés de recerca

ACTIVITAT	INDICADOR	RESULTAT
MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC	Marc teòric redactat	Realitzat. Capítol I d'aquest informe.
	Instruments metodològics construïts	Realitzats i utilitzats per al treball de camp, com s'explica al Capítol II d'aquest informe.
EXECUCIÓ DEL TREBALL DE CAMP	(Núm. entrevistes individuals realitzades a dones/Núm. total d'entrevistes previst)*100	5/5*100= 100% de les entrevistes previstes realitzades
	(Núm. entrevistes individuals realitzades a dones/Núm. total d'entrevistes previst)*100	4/3*100= 133% S'ha realitzat una entrevista més de

¹² L'OBE3 correspon a l'OBE4 de la proposta de recerca.

		les planificades.
	Grup de discussió amb professionals realitzat	Sí
	Matrius d'anàlisi creades i analitzades	Sí
REDACCIÓ DE L'INFORME DE RECERCA	Informe de recerca redactat	Sí
DIFUSIÓ DE L'INFORME DE RECERCA	Publicació a la web de SURT	Es realitzarà un cop s'hagi entregat la recerca junt amb la justificació econòmica de la mateixa. L'informe final de recerca estarà disponible a www.surt.org

